ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

ШИНАРДИ, 15 МАРТ № 32 (4200). 1966 шу

Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ПАРТЕ ГІОНЧЕИ РЕЗЕРВИ

Вай Советски кагирхойн пар хьалха латта отряд ленински комсомоли коммунизм бахьан къовсам лоаттаберий хьалхарча мугІарашка хиннай массаза а. Цар хьал а лоац дІахо а хьу Октябреи пятилеткайи турпалаша дІадоладаь сийлен гІулакх, вай парте ленински политикеи цо белгалъяь коммунизм хьалъяра программеи толамца чакхъяккхара шоай низ ца кхобеш къовсам лоаттабу.

Хьинаре дакъа лоац коммунизм хьалъеча вай республикерча кагирхоша а. 35 эзар комсомолеци кагирхой ва промышленностеи юрта боахамеи керттерча участкашка низ ца кхобеш къахьегаш. Царех ши дакъа совгІа бараш коммунистически къахьегама тІехьарча боламе дакъа лоацаш ба. БархІ бІаьннел совгІа я республике духхьала комсомольско - кагирхой смена, установка, бригада, звено.

Кагирхой кулгалца хьаяьй Ерригсоюзни ударни гІишлош лоархІаш йола Грозненски химически комбинат, Вознесенка-Грозный яха газопровод, Карабулакски газобензинови завод, нефтемаслозавода парафин доаккха цехи атмосферно - вакуумни трубчаткеи, крекинг-завода 21-а яха установкеи резервуарни паркаи, ацетонови заводе дрожжай цех, республикера кхыйола ударни комсомольски гІишлош.

Коммунизм хьалъечара ударни участок а лоархІаш къахьег республика кагирхоша юрта боахаме. 1965 шера 194 комсомольско-кагирхой звено яр хьажкІаш, свекла, кхыйола культураш лелаеш.

Дика балхаш дир дІадахача шера Грозненски района № 3 йолча совхозерча Эльмурзаев Хьамида, «Надтеречный» совхозерча Музыкаев Увайса, «Назрановский» совхозерча Колоев Гирихана, Наурски района Ленина цІерахча колхозерча Горский Владимира звеноша, дуккхача кхыча звеноша.

Шаьла района «Джалка» яхача совхозерча комсомольско-кагирхой свекла лелаеча звено богІоанца йола вожак а хинна дІаэттай Муслиева Тамара. Из кхашкарча балхий бокъонца йола мастер а, наха чІоагІа сий деш йола саг а я. Тамарий звеноцара хІара йоІ ВЛКСМ член я, хІаьта звеньевойна Социалистически Къахьегама Турпал яха сий дола цІи еннай.

Цу масалаша хьахьокх НохчГІалгІайчен комсомольцаш коммунизм хьалъерий хьалхарча мугІарашка латташ хилар а из вай кагирхой бокъонца йола ударни отряд хилар а. Укхаза, къонача ленинций гварде кхехкаш латтача вахаре хьалкхув бокъонца волча коммуниста оамал йола саг.

Нанас Іовешшехь хьалда йола мировоззрени йолаш хилац саг, из хьахул общество, цун идеалаш бахьан, коммунизм бахьан лоаттабеча къовсаме. Цудухьа тахан республика комсомольски организацена хьалхашка латта керттера декхар да кагирхошта идейни закалка ялар.

Кагирхошта политически кхетам балара керттерча формаех цаІ я политически просвещени. 14588 саг ва укх шера комсомольски просвещене системана юкъе. «Прометейи» «Глобуси» санна йола клубаш, «кагирхойн общественни прогресси» яха семинар, къонача маркисста университет, иштта кхыйола комсомольски дешара керда формаш юкъейоалаяьй укх шера.

БІаьннел совгІа кагирхой агитколлектив я республике болх беш. Кхо эзари кхо бІаьи комсомолец ва агитатор волаш.

Цхьабакъда, кагирхошта идейни закалка ялара гІулакх дика а латт, массанахьа а кердача тайпара а бу царна юкъера болх аьлча харш хургда. ХІанз а кІезига ба вай комсомольски балха бокъонца бола специалисташ. Дуккхача предприятешка, колхозашка, совхозашка, къаьстта фермашкеи бригадашкеи кагирхой политически, дешара керттера форма массанена дІа а хозаш газеташи журналаши дешар да. ХІанз а кІезига бац бокъонца ладувгІараш дІа а кхетабеш занятие а ца ховш бола комсомольски пропагандисташ а.

Из болх тоабара оарцагІъяла еза ерригa ВЛКСМ горкомаш, райкомаш, юххьанцара комсомольски организацеш. Массанахьа а хила еза сакъердаме клубаш, хІара вІамигача сага а йоІа а де цар дега махеттара дола гІулакх лаха а деза.

ЧІоагГІа теркам тІабахийта беза кагирхошта тІема-патриотически кхетам балара. Традици а хинна дІаотта еза тІема-патриотически темах сайренаш елга, лекцеш ешилга, къахьегамеи революцеи ветеранашца, Сийлахьбоккхача Дай-мехка тІем тІа хиннаращца вІашагІбетталулга.

КПСС XXIII съезда а ВЛКСМ XV съезда а сийленца накъ бахa кийчлуш ба вай кагирхой. БІаьш, эзараш ба вай республика предприятешка, колхозашка, совхозашка съезда сийна къахьегама вахте этта комсомольцаш, кагийнах, мехкарий. Съезда сийна яхье баьннарий мугІараш шерлара а царна къахьегама эша хьалаш хилийтара а оарцагІъяла декхарийла я комсомольски организацеш.

Парте Программа, КПСС ЦК мартовски сентябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра къаьстта дика оарцагІбоал кагирхой партийни организацеша шоай хІара денна йоакхо еча. Из кхетадеш хила веза КПСС райкомеи горкомеи хІара болхло, партийни организацей секретараш, хІара коммунист. Цхаддаш бІарглокхаш хила беза уж кагирхой вахарга, уж идейно - политически кхетам лакха болаш а къахьегам безаш а хургболаш хьалкхебар шоай декхар а лоархІаш.

Кагирхой къахьегама а общественни а активность лакхъяра чІоагГІа лоархІаме я «комсомольски прожектор». Цун отрядашта юкъе дукхагІа кагирхой чуоза, болх вІаштІехьбаккха, царна новкъостал де деза комсомольски организацеша.

ТІеххьарча шерашка дикка шерденнад республика комсомола мугІараш. Цхьабакъда, производстве хьалха латта кагирхой дукхагІа комсомоле чуозара чІоагГІа теркам тІабахийта беза комсомольски организацеша, къаьстта оарцагІъяла еза цу гІулакха юрташкара комсомольски организацеш.

Кагирхой вай кхоане я. Культура а экономика а дегІайоалаечара вай толамаш, коммунизма сийрда идеалаш бахьан лоаттабеча къовсаме вай йоаха коталонаш кагирхошта нийса кхетам балара тийша да. Цудухьа кагирхошта кхетам балар, цар марксистско-ленински мировоззрени хьахилийтар, коммунизм хьаяра гІулакх нийса кхетадеш уж хьалкхебар ерригача парте гІулакх да. ХІара денна из болх беш хила еза ерригa партийни комсомольски организацеш, беррига коммунисташ. Беррига низ тІабахийта эарцагІдовла деза кагирхой Даьхенна тешаме хургболаш хьалкхебара, йоккхагІа йолча поколене дІадоладаь революционни гІулакх дІахо дахьа а коммунизма байракх лакха лоаттае а уж даим кийча хургболаш.

ЛАКХЕРЧА ШКОЛА ПРОБЛЕМАШ ЮВЦ

МОСКВА, 11 март. (ТАСС-а КОРР). 1966 шерагара 1970 шерага кхаччалца долча пхе шера чухьа ворхІ миллионал тІех специалисташ кийчбергба мехка вузашеи техникумашеи. ДІаяхача семилеткерчул дикка дукхагІа ба уж.

СССР халкъа боахам дегІакхувлара пхе шера планах йолча Директивай проекта тІа оттадаьча декхарашца дувзаденна образоване система толашагІа хулийташ тоаяра проблемаш йийцар тахан Москве йистеяьннача советски лакхерча школа кулгалдеча болхлой совещане.

Совещане доакъашхоша белгалдир лакхерчеи юкъерча специальни школашкара Іилма, дешара, кхетамца кхебара болх тоабара хьакъехьа чакхдаха деза дуккха а гІулакхаш. ТІадоагІача дешара шера вузашкеи техникумашкеи керда студенташ дІанийбарца дувзаденна дола дешаш дийцар.

Совещане балха юкъе дакъа лаьцар КПСС ЦК, СССР Министрий Совета бехктокхамерчболхлоша, дуккхача министерствайи ведомствайи кулгалхоша.

ЯЛАТАШ ДІАДУВШ ЛАТТ

Мошача доакъара лаьрхІа вІашагІ а эяь горохи кени дІабе болабеннаб Наьсарен района «Экажевский» яхача совхоза ерригача отделенешка. Цу гІулакха хІара отделене болх беш цхьацца агрегат я.

Цу тайпарча доакъара а цкъа дІайийча массехк шера тІаювлачеи цхьан шера мара тІа ца ювлачеи баьцашта а лаьрхІа аьхадар 422 гектар лаьтта. Лоаццача хана 130 гектара тІа дІабийра цар вІашагІа эбаь кени горохи. Дика къахьег Экажевски отделене тракториста (сеяльщик из ва) Цечоев Махьмад-Гире. Шийи сменин норма тІехкхоачашъю цо.

100 гектара тІа къаьстта кен дІабе болабеннаб цу совхоза СурхотІарча отделене. Хьалхара 30 гектар дІайийна яьннай.

Укх деношка коартол дІае болалургба совхоза ЭкажкъонгиЙ-Юртарча отделене. Цу гІулакха мел эшар кийчдаьд. Техника ремонт яь яьннай, фу дІаде мара ца дезаш кийчдаьд, хІара гектара 15 тонн ширдаьнна кхои, 3 центнер суперфосфати тохаш коартоли шекара свеклан дІаювргІйола лаьтта кийчдаьд.

ДІадоладаьд лаьттанцара тІоадал дІакъовлара макха боаккхилга а. ХІанзлехьа 1000 гектар лаьтта макха баьккха баьннаб цу совхозе. Уж балхаш деш 6 агрегат я: шишша СурхотІарчеи ЭкажкъонгиЙ - Юртарчеи отделенешка я цхьацца вокх шин отделене я.

Къаьстта дика къахьийгар СурхотІарча отделенерча Тумгоев Ахьмада. ДТ-75 яхача трактораца сменин задани 52 гектар йолча 60—70 гектара тІа макха боаккх цо.

У. АБАДИЕВ.

Дулх—планал совгІа

Ножай-Юрта района «Калинина» цІерахча колхоза хьайбаш лелдераша зоотехнически бокъонаша яххача тайпара гІулакх ду хьайбашта. Цу гІулакхо торо хулийт доахангара хадданза дукхагІа шура яккха а хьайбашта дукхагІа дулх тІакхетийта а. Берригаш хІана бац аьина болча дояркаша хІара бетта кхоачашъю шура яккхара заданеш. Паччахьалкхенга шура йохкара квартальни план 180 процент кхоачашъяьй цар.

Парте XXIII-ча съезда сийна хьайбаш леладерий коллективо лакхара декхараш тІаийцад паччахьалкхенга дулх дохкара. 20 март тІакхоачаш квартальни план кхоачашъе лаьрхІадар цар. Из дош ханал хьалха сийленца кхоачашдаьд. ХІанз планал совгІа дулх дохкаш ба хьайбаш леладераш.

З. ЗЕЙНДИЕВ.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРИЙ ГІУЛАКХАШ

10 март тІанхоачаш квартала план кхоачашъярах йола СВОДКА (процентаща)

	Дулх	Шура	Фуаш
Ачхой-Мартана	109	83	101
Ведана	125	109	108
Грозненски	73	70	71
Гудермеса	149	84	41
МалгІабика	109	94	136
Надтеречни	76	76	58
Наьсарен	122	91	41
Наурски	73	67	79
Ножай-Юрта	150	115	69
Советски	103	91	76
Сунженски	123	77	89
Урус-Мартана	85	91	82
Шаьла	74	84	77
Шелковской	76	82	86
Республике гІолла	93	78	78

Кердача пятилетка кхоалагІа бутт ба ер. Колхозийи совхозийи фермашкара гІулакхаш дІахо тоадаларца белгалбаьлар республика хьайбаш леладерашта дІабаха 2 бутт.

Съезда сийна вахте эттача дуккхача боахамий хьайбаш леладераша шура дукхагІа йоах, хьайбашта дулх тІадеттадолийт, фуаш дукхагІа гулду. Цу доллача хІамаша йиш хилийтай хьайбай продукташ паччахьалкхенга дукхагІа йохка.

Укх шера хьалхарча квартала план 10 марта укх боараме кхоачашъяьй республика дерригача боахамаша цхьана хьайицача: доаханна 93 процент, шурийнеи фуаштеи 78 процент. Соахка цу ханналца деннаращца нийсдича приемни пункташкеи шурий заводашкеи хьачуденнад 1,8-зза дукхагІа доахан, 1,3-зза дукхагІа фуаш, 1,1-зза дукхагІа шура.

Белгалдоаккхаш а хоза хет республика 8 районо доахан дІадалара квартальни план ханал хьалха кхоачашъяь хилар, царех Гудермеса, Ножай-Юрта, Сунженски районаша дикка тІеххкхоачашъяьй шоашта оттаяь хинна заданеш. Белгалдаккха деза, доахан дохкара оттаяь план толаме кхоачашъяр колхозийи совхозийи фермашкара доахан дебарца цхьана, вешта аьлча доахан кхоабилга дикагІа вІаштІехьдаккхара чотах хинна хилар.

Грозненскии Наурскии районашкара дІайиккхача, яьккхаи ехкаи шура республика ерригача районашка дукхагІа хиннай, хІаьта Веданеи Ножай-Юртеи районий боахамаша ханал хьалха кхоачашъяьй квартальни план. Укх шера 20-ча марта шура йохкара квартала план кхоачашъяра мел эша торонаш я Наьсарен, МалгІабика, Урус-Мартана районий. Белгалдаккха деза хІанз цу районий фермашкара гІулакхаш ходаллал тоаденна хилар.

Кхы тайпа да гІулакхаш шу доладелча денз шура яккхаран йохкаран чІоагІа тІехьайнса хьайоагІача Грозненскии Наурскии районашка. ДукхагІа хьайбаш леладеча цу йоккхача шин района дуккхача боахамаша шура дІаялара план кхоачаш ца ярал совгІа соахкарчул дуккха а кІезигагІа дІачутел продукци приемни пункташка.

ХІанз чІоагІа лоархІаме да хІара ферме даьха хьалхара толамаш дІачІоагІдаь па Іеш, уж дебадар а. Іанна чукхаьба доахан хІанз ара даьжа дІалохкача хана цар продуктивность лохьялийта а уж дойта а мегаргдац. Парте XXIII-гІа съезд хьаеллача денна массе тайпа хьайбай продукташ йохкара квартальни план кхоачашъярца накъа бахар — республика берригача хьайбаш леладерий сийлахьа гІулакх.

БІаьстан - кхашкара балхаш дІадоладаьд Урус - Мартана района «Красноармейский» яхача совхозе. 3507 гектара макха баьккхаб тІоадал дІакъовлара. 75 гектара тІа дІабийнаб кен, хІаьта мошача доакъара лаьрхІа кхы а 250 гектара тІа бийнаб цар из.

Дерригa лаьтта удобренеш тайса кийчдаьд. 20-ча марте гидуаргаш дІае болалургба механизатораш.

Къаьстта дика къахьег Асхабов Шамсудина. Денна норма 15 гектар мара йоацача 23 гектара тІа кен дІабув цо.

Сурта тІа: хьалхарча плане ший агрегатаца кен дІабувш воалл Асхабов.

И. Плиева сурт.

КАРАГІДАЬННАЧОХ КХОАЧАМБАЦ

Къахьегама дикача совгІаташца накъа йоагІа КПСС XXIII-ча съезда Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода цехий, установкай коллективаш. ХІанзлехьа гучаювлаш я съезда сийна тІаийца социалистически декхараши паччахьалкхен плани кхоачашъяь коллективаш. Царна юкъе хьалха латтачарех я нов. Саманова кулгалду шоллагІча цеха коллектив. Валови продукци арахецара хьалхарча квартала план 11-ча марта кхоачашъяьй цеха болхлоша. Ер бутт бовлехьа тІабоагІача бетта чотах итташ эзараш тоннаш продукци арахеца лерхІ цар. Из да цеха коллективо хьамсарча парте съезда кийчду къахьегама совгІат.

Иштта дика къахьегаш я Шариков Иван, Самойлов Георгий керте латтача установкай коллективаш. Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча цу шаккхе установка коллективо а хІанзлехьа кхоачашъяьй квартала план. КарагІдаьнначох кхоачам ца беш, къахьегама темпаш кхы а лакхъеш болх беш ба цу коллективашкара технологаш.

Б. КОСТОЕВ.

ТІЕМА ПРОПАГАНДА ЕХКА

МОСКВЕ ХИННА СОВЕТСКИ ОБЩЕСТВЕННОСТА СОБРАНИ

МОСКВА, 12 март. (ТАСС). Зуламера тІема пропаганда елга хаьдда харцахьа лаьрхІар селхан машар лорабара хьакъехьара Закон СССР Лакхехьарча Совето тІаийца 15 шу дизара хетаьяьча советски общественноста собране дакъа лоацаш хиннараша.

Собрани дІайолаеннача юххье къамаьл даьча машар лорабара Советски комитета председатела заместитела, СССР Академе члена-корреспондента В. М. Чхиквадзе белгалдаьккхар, тІема пропаганда елга советски парламенто тІаийцача, машар лораберах долча Законо адамленна духьалара доккхагІа дола зулам лаьрхІа хилар. Уголовни зуламаш даьча наха санна судаш е езаш хилар оттадаьд Законо тІема пропаганда яра бехке болча наха а. ТІема пропаганда ярах уголовни бехк беш дола ужжамо законаш тІаийцад кхыча социалистически мехкий парламенташа а.

Собране къамаьлаш даьча ораторраша дувцар США конгрессе а кхыча правительственни органашка а хьакхайкадеш дола, вьетнамски халкъа духьалара бІеха тІом шербеяхаш ду тІахьехамаш кхераме хиларах, ядерни герза тІакхача а тІом дІабаьнначул тІехьагІа оттадаьча доазонашка низагІа юха хьажа а гІертача малхбузенгермански милитаристий бІехача гІулакхех. Ораторраша белгалдоахар тІема пропаганда бехке ца ярца цхьан ноахела хана дунен шин тІема бала лайнача халкъий машар хила йиш ца хилар. ТІема пропаганда елга харцахьа лархІари из массе моттиге ехкари — из да машара тІехьа латтарий боламо лерхІарех цаІ.

Массава раьза а волаш тІаийцача резолюце тІа собране дакъа лаьцараша дерригача мехкий машар безаш дола низаш тІахьийхар моллагІча формехьа яь а тІема пропаганда ярах уголовни бехк беш дола, машар лорабара хьакъехьара закон тІаэцилга халкъий кхерамзлен духьа дІадехара.

Оаха, йоах резолюце тІа, цІена дог-уйла долаш мел бола нах тІахьех машара гІулакхи дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи чІоагІъяр духьа, ООН Уставо лерхІарийи цун принципийи ларда тІа паччахьалкхенашта юкъера доттагІлен гІулакхаш дегІакхувлар духьа цу тайпара законодательство тІаэцилга шоай парламенташкара дІадехара.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Хабаровски края халкъа боахам дегІабоалабеча къаьстта доккхий хІамаш карагІдаларах СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Социалистически Къахьегама Турпал яха цІи еннай: Ф. Е. Ватутина — Жугатий автономни областа «Трудовая нива» яхача колхоза председатела, П. П. Голегана — ремонтно-механически завода фрезеровщика, гор. Комсомольск-на-Амуре; Р. М. Онучинайна — Ванино яхача форда портерча крановщицайна; Н. Д. Остапца — Оборски хьунпромхоза кагийча комплексни бригада бригадира; П. Е. Панасенкона — «Дальдизель» яхача завода слесаря-лекальщика.

СССР орденаши медалаши еннай Хабаровски края промышленносте, юрта боахаме хьалха латтарий, Іилман культуран болхлой йоккхача группана.

МАЛГІАБИКЕРА МЕХКДАЬТТА СЕЛХАН, ТАХАН

Советски Іаьдал даьннача хана ши-кхо скважина мара яцар МалгІабике мехкдаьтта луш, уж а Вознесенске яр. Цу ханналца чІоагІа кІезига балхаш деш хиннад мехкдаьтта доала моттигаш тахкара. Мехкдаьтта промышленноста национализаци яьчул тІехьагІа шерагара шерага дукхагІа дора уж балхаш. Цудухьа вай республикерча мехкдаьтта районашта юкъе йоккхагІйола район а хинна дІаэттай МалгІабик. Хьалха эрий даьдача довкъашка, советски Іаьдал эттачул тІехьагІа хьахиннай дукха промышленни предприятеш а йолаш йола город МалгІабик. Республике доаккхача дерригача мехкдаьттах ах совгІа мехкдаьтта доаккха район я из.

Вознесенски майданера мехкдаьтта доалла моттигаш йовзаш хиннай XIX бІаьшере йолаелча денз. Кагийча гІувнашкара хьал а доахаш, гор. Моздокерча мехкдаьтта чакхдоахача заводе чакхдоахаш хиннад из мехкдаьтта.

Мехкдаьтта лаха Вознесенски майда тохкаш дуккха а обществаши фирмаши хиннай. Цар 1901 шерагара 1917 шерага кхаччалца йолча юкъагІа бурув дийтта 17 скважина яьккхар.

Вознесенски майдане эггара хьалхара промышленни мехкдаьтта даьккхад 1915 шера (№ 1—8 йола скважина) Вознесенски складка XII-ча гІон поднадвигера. 1917 шерралца болх бе йолаенна хиннар ерригa а 3 скважина мара хиннаяц. Цар дийнахьи буси 5—10 тонн мехкдаьтта луш хиннад.

Вознесенскена лоаллаха малхбузехьа уллача МалгІабикски майдане цхьаккха а тайпа тохкамий а бурув деттара а балхаш деш хиннадац мехкдаьтта промышленноста национализаци ялцца.

Мехкдаьтта промышленноста национализаци яьчул тІехьагІа геологотохкама балхаш де доладелар хьалхагІа Вознесенски майдане, цул тІехьагІа, 1926 шера денз МалгІабикски майдане а. Геологаша К. А. Прокоповеи А. А. Хуциевеи чакхдаьхача геолого - лехара балхех гучадаьннар теркал а даь, тІеххьарчо мога а даь, МалгІабика майдане 1927 шера бурув тоха доладир № 2—5 йолча юххьанцарча мехкдаьтта лахара йолча скважина. Цо караганскии песчаникашкара газови кІедж етта йолаялийтар. 1928 шера бурув тоха йола а яь, 1930 шера йистеяьннача № 5—4 йолча шоллагІча скважина чу гІолла а къулбехьен структура карагана XII—XIII тІоанашкара газови кІедж етта йолаелар.

МалгІабике яьхка эггара хьалхара бурув деттарий бригадаш чаьтарашка яхаш яр. Халонаш йоккхий яр: оборудовани, материалаш, транспорт, наха чуІе цІеноош тоъацар. Цкъа цхьан буровой вертлоги квадратни штанги балха пайдана йоацача яьлар. Уж оатхалаш итт километр гаьнарча лоалахарча буровойгара хьая дийзар. Уж тІа а ехка хьая хІама яцар. ТІаккха говраш текха а еш а лаьрхІар уж.

Иштта доладелар МалгІабик караерзаелга.

Юххьанцара газови кІедж етта йолаяларо развездчикий коллектива денал айдир. Из йоккха котало яр. Цхьабакъда, разведчикашта цунах кхоачам хиланзар: мехкдаьтта хьалаха дезар.

1930 шера 10 скважина яр укхаза бурув детташ. Ударни хьисапе болх бора бурув деттараша. Вышкаш дахчан яр, станокаш байга мухь мара хьалъайлуш яцар, насосаш кІезига балха овсарле йолаш яр, электроэнерги вІалла я а яцар, болх движокашца бора.

ДІахо йодача хана бурув а детташ дукха скважинаш яьхар, цхьабакъда, мехкдаьтта корадоагІаш дацар. Из бахьан долаш МалгІабикера буруй деттара балхаш соцаде лерхІаш дар. Цунна раьза боацаш эгІазбахар разведчикаш. Цар вІадийхар тохкама балхаш дІахо делга. Цар га хьаллаьцар парте райкома членаша.

ДІахо буруй детта доладелча кхоачашхилар догдаьхар. Пулакх хаьдда хувцаделар 1933 шера сентябрь бетта: тІаккха мастера Тайзетдинов Хабира бригада яьккхача № 6—2 йолча буровое чокрака XVII-ча тІоанагара мехкдаьтта кІедж техар, деннеи бийсаннеи 150 тонн а луш. Цу хана денз гІоръяьнна чІоагІа дегІаяха йолаелар МалгІабика мехкдаьтта промышленность.

Советски Іаьдала 50 шу дизарга

Цу ханна Грозне вера СССР езача промышленноста Нарком Серго Орджоникидзе. МалгІабике буруй деттара балхаш шердарах лаьца, мехкдаьтталхой керда городок йилларах лаьца дола приказ арадаьккхар цо. Цу приказа эггара хьалхарча дешаша йоахар: «МалгІабик хьалъю беррига мехко!»

1935 шу долалуш МалгІабике яр 40 гаргга буруй детта бригада. 1935 шера гучаяьхар МалгІабика къилбаседехьарча поднадвига карагано-чокраксски отложенешка МалгІабика къулбехьарча поднадвига айеннача, къулбехьен структурашка мехкдаьтта доалла моттигаш.

Мехка дукхагІа эша даьлар мехкдаьтта. Цунца дувзаденна буруй деттараштa юкъе шерра яьржар бурош сихагІа деттара йола яхь. 1936 шера МалгІабиках сиха буруй деттилга дІадоладенна моттиг хул. Мастерий Рябова, Негоднева, Тулаша, кхыбарий буруй деттача бригадаша станока-бетта 3000 метр йолаш буруй детт.

1939 шу чакхдоаллаш Бори-Су яхача участке мехкдаьтта доалла моттигаш гучаяхар бахьан долаш 1941 шу тІакхоачаш 4050 тоннага дІакхаьчар деннеи бийсаннеи доахача мехкдаьтта дукхал. Иззамиссел дукха мехкдаьтта даьхадацар МалгІабике цул хьалхагІа цІаккха а.

ТІом МалгІабика гаргакхоачаш латташ хиларца дувзаденна 1942 шера август бетта цигара дерригa мехкдаьтта лахара а буруй деттара а балхаш соцадир. Ерригa скважинай фонд дІакъайлар.

Буруй деттара балхаш а скважинашкара мехкдаьтта доахилга а юхадоладелар фашистски гІаьрахой цигара лелхабаьчул тІехьагІа — 1943 шера август бетта.

1942 шерралца МалгІабика районе кхоачашдеш хиннараш, керттерча даькъе, карагано - чокракски отложенешка мехкдаьттеи гази леха бурош деттара декхар дар. Майкопски свитах тохкамаш дара керттера объект лерхІацар, цудухьа цига вІалла а хайра буруй а деттацар.

ТІом йистебаьнначул тІехьагІа майкопски отложенешка буруй дийтта дуккха а скважинаш яьхар, цхьабакъда, лийхар кораданзар, хІаьта карагано - чокракски отложенешка тохкамаш даро мехкдаьтта запасаш лоадама алсам а яхацар. Из бахьан долаш цу районе тІехьтІехьагІа кІезиглора доахаш дола мехкдаьтта, хІаьта 1958 шера деннеи бийсаннеи 1415 тонн мара ца йоаккхаш кІезиг а делар из.

Лакхехьарча мелови отложенешкара мехкдаьтта лехаш буруй детта доладелар 1957 шера сентябрь бетта. Мастера Авраменко Николай Дмитриевича буруй детта бригада яр эггара хьалха лакхехьарча мелера мехкдаьтта кІедж тохийтар. Цу яьккхача № 750 йолча скважина чура 1959 шера 21 апреле низ бола мехкдаьтта кІедж етта йолаелар, деннеи бийсаннеи 500 тонн а луш.

Из бахьан долаш 1959 шера денз массе а хана лакхлуш хьадоагІа цу районе мехкдаьтта доаккхилга, хІаьта хІанз деннеи бийсаннеи 15.500 тонн, вешта аьлча, 1958 шера доаккхаш хинначул 10-зза дукхагІа а доаккх из.

Лакхехьара мелови мехкдаьтта гучадаккхар бахьан долаш МалгІабикски район республике а санна, иштта КъилбаседаКавказе а хьалхарча моттиге я мехкдаьтта даккхара хьакъехьа, хІаьта скважинашкара дувлача мехкдаьтта дукхала хьакъехьа ерригача Союзе а хьалхарча моттиге я из.

Лохехьарча меле доалла мехкдаьтта лахара йола эггара хьалхара скважина яккха буруй детта доладьяар 1962 шера, хІаьта лохехьарча мелера эггара хьалхагІа мехкдаьтта кІедж № 827 йолча скважина чура етта йолаелар 1965 шера 15 мае. Из яьккхаяр Социалистически Къахьегама Турпала — мастера нов. Левшин Александр Ивановича буруй деттача бригада.

Ахлово яхача майдане а лакхехьарча мелера мехкдаьтта гучадаьккхар 1964 шера 18 сентябре. Из я малхбузехьа МалгІабика уллув улла моттиг.

МалгІабикски района мехкдаьтта доаха промышленность гІоръяьнна чІоагІа дегІаахар бахьан долаш тоа-а луш дегІаихай Тирка дукъа кІалха улла город МалгІабик а.

Вай декхар да мехкдаьтта запасаш халланза алсамйоахилгеи мехка дукхагІа мехкдаьтта а цунца цхьана хьалъуха газ а телилгеи. Цу гІулакха лархІа а лаьрхІа чуерзае еза гучаяьха лохехьарча мелереи лакхехьарча мелереи мехкдаьтта доалла моттигаш, юрски отложенешка буруй деттилга дІадоладе а, цига мехкдаьттеи гази мел йоалл ха а деза.

Г. ГАЛЯМОВ,
«Малгобекнефта» НПУ нертера геолог.

Ювцаш я КПСС XXIII съезда Директивай проект

ПАРТЕ ЙОАКХОННА ЖОП ЛУШ

Пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъеши 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах йолча КПСС XXIII съезда Директивай проект Iомаеши ба хIанз района къахьегамхой.

КПСС XXIII съезда Директивай проект кепа теха араяьнначул тIехьагIа агитколлективай кулгалхой совещани йир КПСС Сунженски райкомо. Уж Директиваш къахьегамхошта шерра дIайовзийтара декхараш дувцаш къамаьл дир парте райкома секретара нов. В. Варлашкина. Цул совгIа болх беш боацача бахача наха Директивай проект дIайовзийтара декхараш дувцаш агитаторий совещанеш йир. Директивай проект дIайовзийта 1210 агитатор хьожавир.

КПСС XXIII съезда Директивай проект йийцар йийлача партийни собранешка а.

ЦхьоалагIа март хьатIакхоачаш 41 партийни организаце партийни собрани хиннай. Собранешка 2315 саг хиннав, царех 1008 коммунист вар.

Партийни собранеш хинначул тIехьагIа района предприятешка, организацешка, колхозашка, бригадашка, фермашка собранеш ю.

Производственни участкашка беседаш ю. КПСС XXIII съезда Директивай проект еш агитатораша. Цу хьакъе цхьоалагIа март хьатIакхачале 49 доклад, 320 беседа, 2379 читка яьй 47580 саг чу а лоацаш.

Партийни собранешка, коллективашта юкъе КПСС XXIII съезда Директивай проект ювцаро хьахьокх СССР халкъа боахам дIахо а дегIабоалабарай советски наьха хьалторо тоалрай цо белгалдаь гIулакхаш коммунисташа кхыча къахьегамхоша а дог раьза долаш къоабалделга, цар къахьегам а политически энтузиазм а ай а яьй.

Иштта КПСС XXIII съезда Директивай проект ювцаш XIX съезда цIерахча колхоза сомий бешамий бригадерча звеньевойс коммуниста Панина Ксенья Захаровнас аьлар: «Тха звеноцарча колхозхоша чIоагIа дог раьза хинна тIаийцар КПСС XXIII съезда Директивай проект, хIаьта советски наьха хьал-торо тоаяра партеи правительстваи йоккха йоакхо елга а лоархI оаха цох. Партеи правительстваи еча йоакхон жоп а луш тхоай участка хIара гектара тIара 100 центнер дика Iажаши кхораши чуэца декхар тIаэц оаха, хIаьта нов. Григорьевай звено яхье а ех».

Панинас баь тIахьехам берригача колхозхоша хьаллаьцар.

1966 шера хIара беттача Iаттагара 2400 килограмм шура яккха декхар тIаийцадар оаха йоахар скотника Татиев Алтана, цхьабакъда КПСС XXIII съезда сийна юха а тхоай торонашка хьажа а хьежа хIара кхоабача Iаттагара 2500 килограмм шура яккха декхар тIаийцар оаха.

КПСС XXIII съезда Директивай проект ювцаш тIаийцача декхарашка цIаькха а хьажа а хьежа пятилетка хьалхарча шера хIара гектара тIара 22 центнер горох, 200 центнер хох баккха лаьрхIад тха бригада коллективо, йоахар шоллагIча тракторно - полеводчески бригада трактористаша.

Перспективни пятилетни планаш увттаю, лакхара декхараш тIаийду ерригача колхозашка.

Юртбоахама хьакъехьа дувцача ялхлагIча раздела ткъестлагIча пункта укх тайпара дешаш тIатоха. аьнна предложени елар заслуженни агронома пенсионера Николай Николаевич Артемова: «Iилма карагIдаьннараш колхозни производственни практике эффективно юкъедоаладара гIулакха Iилмай учреждениеш санна бехктокхаме а йолаш хьинаре дакъа лаца декхарийла я къахьегамхой депутатий советаши къаьстта юртбоахама производственни управленеши».

Директивай проекта тIа запчасташ дукхагIа арахецар белгалдаккха дезаш хиларах дийцар Сунженски автобоахама коллективо.

«Победа» яхача юртбоахама артела колхозхоша дийхар удобренеш дукхагIа лоаттаяр, юртбоахама машинаши къаьстта тукови сеялкаши дукха хьалри колхозашка йохкари. Цунца цхьана болхлоштеи гIулакхерча нахаи пенси хьожадарах йола положени дукхагIа йоаржаяр а дийхар цар.

Еррига КПСС XXIII съезда Директивай проекта хьакъехьа района къахьегамхоша яь белгалонаши пожеланеши вIашагI а теха Iомаеш я парте районни комитет.

И. ЧУНИХИН,
КПСС Сунженски райкома инструктор.

ДикагIа вIаштIехьбаккха племенной болх

1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIаккхувлара планах йолча КПСС XXIII съезда Директивай проекта тIа яздаьд: **«племенной боахамаши станцеши чIоагIйойла, вIаштIехьдоаккхалда лакхача маьхера племенной хьайбаш нийса кхеделгеи царех дикагIа пайда ийбелгеи».**

Доакъарий база чIоагIъяр а санна боккхача лоархIаме да хьайбай продуктивность лакхъяра хьайбай фу тоадар а.

ХIанз вай республике долаш да племенной болх плана боараме а лергIа а лелабара, хьайбай фу тоадара эша хьалаш. Къоастамболлаш йола племенной балха план оттаьй, боахамашка хьайбаш дуккхача фунех хилар дIалаккхара дола гIулакхаш деш латт, продуктивность лакха йолча хьайбай Iаьсий кхедара болх болабаьб. Дерригача тайпахча хьайбай Iулаш толашагIа хулийташ тоадара бола хала а дуккхача шеращка бе беза а болх республика хьайбаш леладераша хIанз дIабола мара баьбац ала йиш я.

Республике йиллай тешшаме йола хьайбай фу тоадара эша база. Вайцига лакхача маьхера бугIаши койи да. Уж искусственни аьрхI лехкача кхаь станце чудолхаш да. Болх беш я квалифицированни специалисташцазоотехникашца Iалашъяь, племенной балха йола кхоъ Пачхаьлкхен племенной станци.

Укх тIеххьарча 10 шера чакхбаьккхача балхо фун а дикала а хьакъехьа дикка эргадаьхад хьайбай Iулаш. ХIанз республика колхозашкарчеи совхозашкарчеи доахах 85 процентал тIехи жех 99 проценти дикача фух да. ВIаштIехьбоахаш ба, хьахула фу зе а зувш, бугIайи комийи дикал тахкара болх.

Племенной фермашкеи дуккхача боахамашкеи фун а продуктивноста а хьакъехьа дикагIа дола хьайбаш фу лоладара къеста а ду, царца боаггIаш бола болх а бу. Вайна хIанз укх сахьате къаьстта лоархIаме да фу тоадара къестаду Iаьсий лаьрхIа цу гIулакха йолча фермашка кхеделга вIаштIехьлаккхар. Из болх во боацаш вIаштIехьбаьккхаб «Назрановский» № 1 йолча шурийн совхозашка, Грозненски района 1 Мая цIерахча колхозе, дуккхача кхыча боахамашка.

Цхьабакъда, из лоархIамегIа бола болх массанахьа а бац боагтIача тайпара теркалбеш. Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи Iаьсий кхедара хьалаш геттара во да, хIаьта цу гIулакха боахамий специалисташи кулгалхойи сагота боацаш хилар къаьстта кхераме а да. Массанена а дика ховш да низ боланза долча шинараша ду Iаьсий эсала хулга, цар тела шура кхыметтел Iаьсашта а ца тоъалга. Из бахьан долаш боахама доккха экономически зе хул, Iаса кхедарга эгтара кIезигагIа дахача а 350 сом дола, хIаьта из низ боланза хиларах е цкъа-шоала дехкачул тIехьагIа брак де дезаш а хул. Боахама доккха экономически зе хулаш хиларал совгIа, цу шеррехьа а толхаю хьахила дезача Iула лард. Нагахьа санна Iул боахамо ше кхецеча лакха продуктивность йолча хьайбай чотах хадланза меттаувттадеш ца хилча, тIаккха боахама гIулакхаш талхаргда, хIаьта шура, дулх, кхыйола хьайбай продукташ йоахилга хьалда кIезиглургда. Специалисташта-зоотехникашта ховш да диззлагIеи пхеакхагIа мел хула продуктивность лакхагIа а экономически пайданегIа а из хулаш долга.

Лакха продуктивность йолча доахана дьча Iасех шоаш къаьстта дола Iулаш а деш, уж лерттIа кхеделга вIаштIехьдаьккхача вайга торо хуртья шура дукха а хьаьна а йолаш дола доахан хилийтара процесс сихъе.

Эггара маьхерча хьайбаех хIара боахаме шоаш къаьстта йола фу лоладара группаш янза яргьяц. Фуна лаьрхIа доахан боахамерча дерригача доахах 25 процентал кIезигагIа лоацаш хила деза. Фуна леладеча доахана Iаьсий лакхъяьча схемай боарамех кхаба деза, 400 килограммага кхаччалца цIена шура а, 800 килограмм чакхъяьккха шура а, 120 килограмм концентрированни доакъараш а телаш. Уж нормаш белгалъяьй Нохч-ГIалгIай АССР совхозийи колхозийи 1966—1970 шерашкарча племенной балха плана тIа.

Тхона хетаргахьа вIалла а нийса дац Iулий фу тоадара лаьрхIа Iаьсий кхедеча хана царна хьувкха цIена шуреи чакхъяьккха шуреи геттара кIезигье а цIенача шурийна меттел цун маьхе хилара гаьна йола кхы хIамаш хьувкха а гIерташ хилар. Из де деза кхыча гIулакха лаьрхIача Iаьсий хьакъехьа. Цхьаккха дича а хилийта мегаргдолаш дац доахан Iул тоаде лаьрхIа шинараш уж бугIе доагIача шера лоамарча даьгIенашка а ухийташ, цига дикача фух йоацача, цкъаза воча фух йолча а бутIашца лелийтар. ГIулакх цу тайпара вIаштIехьдоахаш хилча, вIалла дувца а дезац Iула фу тоадар. ХIаьта а цу тайпара йола факташ хиннай «Самашкинский», «Гехинский» яхача совхозашка, Сунженски районерча цхьайолча колхозашка.

Доакъарий база кхоачамхиллал чIоагIъяланза а хьайбашта хадданза кхоачамхиллал доакъараш, къаьстта а йоли концентраташи ца хулаш а долча вай республика хьалашка хIанз а торо яц вайга деррига долаш дола Iаьсий биззача маьхе кхабара декхар кхоачаште. Цудухьа доахана Iулаш дебадара дикагIа дола Iаьсий къеста а деш, биззача боараме кхоабаш кхеде деза.

Тешшаме йола доакъарий база хьаяь яллалца сабар а дь, цул тIехьагIа мара племенной болх бола ца беш Iе йиш яц вайга. Аз из хозахета яхац. Цкъаза къаьст-къаьстача зоотехникаша оалаш хоз кхоачамхиллал доакъар ца хилча племенной болх дагабоха а багIацар, аьле.

Къайле яц чIоагIа йола доакъарий база хилар хьайбай продуктивность лакхъяраи Iул толашагIа хулийташ тоадараи эша керттера гIулакх хилар. Шеко яц укх гаргарча шерашка из проблема вайга кхоачашъе йиш хургхилар а. ХIаьта из ха тIакхоачаш вай кийчде деза шоашка дIаухаш долча доакъарех дукхагIа эффект а йолаш пайда бала йиш хургйола доахана Iулаш.

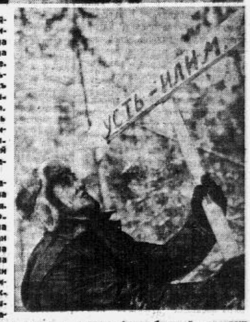
Г. ПЕТРОСОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама министерства керттера зоотехник.

ПЯТИЛЕТКА ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЕЧА

«...КЕРДА РАЙОНАШ ПРОМЫШЛЕННИ КАРАЕРЗАЕЛГА IАЛАШДЕРГДОЛАШ ХРЕБТОВАЯ — УСТЬ-ИЛИМСКАЯ, РЕШОТЫ — БОГУЧАНЫ ЯХА МАШИННИКЪ БИЛЛА БЕЗА».

(КПСС XXIII съезда Директивай проекта тIара).

Ер репортаж яьй Тайшет—Лена яхача линерча Хребтовая яхача машинаькъа станцена 25 километр гаьна тайге. Тайге дIаяхийтай Усть-Илиме бода керда никъ билла хьалхара гIишлошъерий «десант». ГIишлой - монтажни кхаь поездои шин механизированни колоннаи булпаргба из никъ эрий яьдача хьунашкеи ушапийлеи гIопла.

Ши шу даьлча кердача магистрале гIопла поездаш йолалургья. Цар дIахьоргья ангарски каскада дIахорча пагIана мощность дуцэи тIа эггара йоккхагIча Братски ГЭС яр санна хургйолча Усть-Илимски гидростанцена турбинаш. Мовхьаш кхы дуккхача кердача гIишлошка а кхухьаргда. ДIатIакхача йиш хургья дукха аьшка руда доаллача моттиге. Магистрало дийнъергья Приангарьера йоккха район.

Усть-Илиме дIахача гаьна я. Хьу хьокхаш волча Абакан—Тайшет яха трасса юллачара хьаьенача Василий Пятаковна селла гаьна а хетац из (лохехьара сурт). Укх шеррехьа а наькъа хьалхарча участке гIопла болхлой поездаш йолалургья.

СУРТА ТIА: ер я хьалхара «состав». Цу чу бах гIишлошъераш. Цу улицах бахараш 266-гIча гIишлой-монтажни поезда тIара кагий нах ба.

Э. Брюханенко сурташ.
ТАСС фотохроника.

Кустанайски область. Массаза а творчески хIама лохаш къахьег Анатолий Андреевич Шпак жерте латтача экскаваторщикаша. 1957 шера, Анатолий Андреевич руднике болх бе волавеннача хана, цхьан экскаваторо шера йоаккхаш хиннар 500 эзар кубометрал кIеззига совгIа грунт мара яцар. ХIаьта 1960 шера беш бола болх шозза дукхагIа — миллион кубометрга кхаьчар.

Иштта хьа а хилар экскаваторий кхыча экипажаша хьал а лаьцар соколовски «миллионерий» болам. Уж хIанз руднике ткъаьннел совгIа ба. Мухь тIаботтара техника тIа-тIа а тоалуш йоагIар. Стрелай, ковша, кхыйолча механизмай хIара дIа-юха хьовзаяр секундага кхоачаш лаьрхIа нийсйи хулар. ХIанз керда котало яьккхай — 1965 шера рубеж шин миллионага кхаьчай. 1957 шераца нийсдича Шпак керте латтача бригадо къахьегама овсарле диазза лакхъяьй.

Пятилетка чакхйоаллаш экскаватора шера бу болх 3 миллион кубометрга кхоачабе лерхI цига.

Сурта тIа: парте XXIII съезда Рудне горнякашкара вола делегат А. А. Шпак (аьттехьа)бригада членаща Павел Александрович Кожевниковцеи (юкъера вар) Дмитрий Юрьевич Петрищенцеи.

В. Давыдова сурт.
ТАСС фотохроника.

Пропагандист хилар—доккха а сийлен а гIулакх

Марксистско-ленински теори наха дIайовзийташ вола пропагандист политически дийша, теоретически кийчвенна, боккъонца кхетаергйолча тайпара вай ханарча общественни болама проблемаш дIайовзийта ховш хила веза. Иштта гIулакхаш доаххаш пропагандист я «Октябрьнефта» НПУ телемеханизированни промысла диспетчерски пульта управлене сменни инженер КПСС член Ольга Ильинична Бажанова. Пхи шу совгIа да Ольга Ильиничнас пропагандиста болх бу, хIаьта а тIагIертта Iомаю цо марксистско-ленински Iилман лардаш, пахаддаш лакхъю пропагандиста говзал. Политически экономи Iомаечар теоретически семинара кулгалдеш я коммунист О. И. Бажанова. Семинарски группе дешаш 17 саг ва. Царца 9 коммунист, 2 комсомолец, 6 саг парте боацачарех. Берригаш юкъера а лакхера а образовани йолаш ба.

Боккхача безамца тIаэц ладувгIараша берригаш дика кхетабеш, чулоацам лакха болаш, ший тайпара форма йолаш йола занятеш-собеседованеш, ла а дувгIаш ювц рефераташ. Каст-каста занятешка ювцача проблемах беседаш, дискуссеш ю пропагандиста, хIаьта цул теIхьагIа рефератаца къамаьл даьчо дийцача дешаех итог ю. Цул совгIа дика кийчбенна семинаре дакъа лоацараш тIадулл Ольга Ильиничнас тема ювцача хана кулгалде. Цу балха форма чIоагIа новкъостал ду пропагандиста говзал Iомае.

Нийса кхетаду Ольга Ильиничнас марксистско-ленински теорена пропаганда еча керттердар из чулоацам кIоаргга болаш хилар, идейность лакха йолаш хилар долга. Семинарски занятеш ялехьа марксизма-ленинизма классикай произведеньех пайда а эцаш кийчлу нов. Бажанова. масса а хана газеташ тIа, журналаш тIа кепа етташ йола статьяш еш, «Политическое самообразование» яхача журнала тIа арадувла методически хьехамаш Iомаду, ше еча семинарски занятей методически оагIон чIоаггIа уйла ю.

Чулоацам дика болаш, хоза вIаштIехьадаьккха фактехи масалехи дизза долча пропагандиста къамаьла безам хулийт ладувгIарий хIама дикагIа кхетаде, кIоаргагIа Iомаде, хIаьта цул тIехьагIа шоашта дайзар практикана юкъедахьа.

Семинарски занятешка пропагандиста Бажановас еш йола выступленеш эмоциональни дика кхеташ хилара керттера бахьан да цо гойтара пособех-диаграммех, схемех, таблицех пайда эцаш хилар. Масала, «Товарни производство. Товари ахчеи», «Капиталистически накоплени юкъара закон», «Капитала формаши прибавочни стоимости» яха темаш Iомаеча хана Ольга Ильиничнас семинаре нийса пайда ийцар «товар» чулоацача къахьегам ши духьа хилар а «Прибавочни стоймоста нормеи пайда нормеи» яхача а иштта дукхача кхыйолча а схемаех, диаграммех.

Политически экономи Iомадеча хана гойтара средстваех пайда эцаро вIаштIехьдоалийт кхыметтел теори дика ца йовзачара хала кхетадеш дола теоретически дешаш дика кхетаде. Ший къамаьла юкъе ханнахьа схема е диаграмма хьахьокха харо гойтара пособе лоархIам лакхбу. Цунца цхьана Ольга Ильиничнас занятеш дIахьошше а Iомабу ладувгIараш тексте нийслу диаграммаш, таблицаш яшха.

Сменни инженер йолча нов. Бажановас ладувгIараштa хьех мишта Iомаде деза рекомендовать деш дола литература. Масала, «Товарни производство. Товари ахчеи» яха тема Iомаеш пропагандиста аьлар Iомаде дезаш долча литературана юкъе хьалхагIа латт К. Маркса «Капитал». Цхьабакъда, аьлар цо, дикагIа да нагахьа санна «К. Маркс» яхача В. И. Ленина статья Iомаярца тема Iомае дIадолалой, цул тIехьагIа Iомаде мегаргда К. Маркса «Капитал» (т. 1, корта 1, раздел 1) а, «Росссе капитализм дегIаяр» яха В. И. Ленина болх а.

Теоретически семинаре ладувгIараш занятешка дика кийчбала а хIара темах конспект оттае Iомабе а вIаштIехьдаьннад Ольга Ильиничнай. ХIаьта нагахьа санна ладувгIаш вар семинарски заняте хиннавеце цунца кхы а къамаьл ду цо, ладувгIачо малагIа литература дийшад хьож.

ХIанз теоретически семинара ладувгIараша берригa теркам тIабахийта Iомаю 1966—1970-ча шерашка СССР халкъа боахам дегIабара пхе шера плана КПСС XXIII-ча съезда Директивай проект. ЧIоагIа раьза болаш тIаийцар цар парте оттаяь боккхача балха программа. Из кхоачашйича дикка гаргакхоачаргда вай коммунизм хьалъяра.

Берригача ладувгIараша хьинаре дакъа лоац пхе шера план кхоачашъеча. ХIаьта хIанзле а пятилетка лицевой счета тIа дIаязду «Октябрьнефть» НПУ телемеханизированни промысла коллектива хьалхара къахьегама толамаш. Иштта вIаштIехьдоал пропагандиста нов. Бажановай парте политикеи коммунизма сийлахь-йоккха идеалаши вахара юкъеяхьа.

КIоаргга тешаш я Ольга Ильинична пропагандиста болх чIоагIа пайдане а, хIаьта пропагандист хилар—сийлен а бехктокхаме а гIулакх хилар.

Г. КРУГЛОВА,
КПСС Октябрьски райкома политически просвещене кабинета заведующи.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ДИКА ГIУЛАКХАШ

Металл, материалаш кхояра чотах кхы тIа а продукци арахецара йола московски ленинградски предприятей инициатива дог раьза хинна хьал а лаьца хьинаре къахьегаш я «Старогрознефта» НПУ коллектив. Мехкдаьттахоша хаьдда дола социалистически декхараш тIаийцад КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа бахара. Цар доьш деннад квартала план ханал хьалха кхоачашъе, планах лаьрхIачул совгIа 3500 тонн мехкдаьтта даккха, бIаьш метраш бурув тоха, итташ эзараш сома маьха материалаш кхое.

Уж декхараш мехкдаьттахоша толамца кхоачашду. Хьалхарча шин бетта планал совгIа даьккха мехкдаьтта 2270 тонн гаргген, хIаьта газ 7 миллиони 754 эзари кубически метри я. Хьалха дIаяхача хана пайда ца эцаш хиннача а хIанз пайда ца эцача а скважинашкара хьаьхай 226 метр дIоахал йола 12 турба. Предприятешка, цехашка дукха балхаш ду дукхагIа материалаши ахчан средстваши кхояра. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтад хIанзалехьа 25 эзар сома маьха материалаш кхое.

Цу лоархIамерча балха юкъе хьинаре дакъа лоац тха управлене новатораша, рационализатораша, изобретателаша, кхычар. Металли материалаши кхояра тIехьа дикагIйолча рационализаторски предложенех премеш а лургйолаш конкурс кхайкаяьй.

Конкурса юкъе дика дакъа лоацаш бола рационализатораш хIанзалехьа гучабувлаш ба. Шин бетта кийчъяь рационализаторски предложенеш 49 я, царех хIанзлехьа балха юкъейихьай пачхаьлкхенна 13 эзар совгIа сома маьха пайда бу 18 рационализаторски предложени. Из хул планах лаьрхIачул 1800 сом дукхагIа. Къаьстта дика къахьегаш ба кIоарга бурув деттача конторa рационализатораш. Цар балха юкъейихьача предложенеша пачхаьлкхенна баь пайда 2700 сом да. Цу контора ремонтно - прокатни цеха механика И. И. Корташова металлоизделеш кхояра предложени елар цкъа пайда ийцача одножильни каротажни кабелах вибросита хьабара. Цу предложене шера бу пайда 2480 сом ба. Вибросита пуржиний рессорашта меттa резинови предохранителаш оттае предложени еннай рационализатораша нн. Дятисова, Шуваева. ХIанз из предложени тохкаш я.

ВоккхагIволча мастера И. В. Гусева, бурув деттача мастера Г. С. Бухарова кийчъяьй приспособлени, цо торо хулийтаргья бурильни турбаш сиха кхестача хана ца йохийта.

Из болх иштта дика дIахьош ба цхьоалагIчеи шоллагIчеи промыслай рационализатораш а. ЦхьоалагIча промысла рационализатораша укх шера балха юкъейихьача предложенеша баь пайда 6 эзар гаргга сом да, цул совгIа, 50 кубически метр чуйоада йиъ металлически емкосташ кхояьй. Иштта кхояьй 28 чона йиъи ялхи дюймови задвижкаш, 300 метр турбаш, иштта кхыяраш. Цул тIехьабуеаш бац шоллагIча промысла рационализатораш а. Цар юкъейихьача предложенеша укх шера баь пайда 2 эзар сом да. Дика къахьегарца цу шин промысле белгалбаьнна ба рационализатораш нн. Щербаков, Киченко, Тулько, Дабуев, кхыбараш.

«Старогрознефта» НПУ дукхагIйолча предприятешка из болх дика леле а, цхьайолча предприятешка чIоагIа ледара лел из болх. Масала, № 4 йолча мехкдаьтта промысле укх дIабахача шин бетта цхьаккха предложени кийчъяьяц.

Цу предприятей инженераша, кулгалхоша еррига шоай торонаш оарцагIа яха еза из лоархIаме болх тоабара. Чурча кхоачамех биззa пайда а эцаш толамца кхоачашде деза хьалхашка латта декхараш.

Т. ГУСЕВ,
«Старогрознефта» НПУ рационализацеи изобретенеи воккхагIвола инженер.

ПАРТЕ ЛОIАМАХ

Цхьа кIезиге ха яьлча съездаш хулача Кремлевски Дворце къаьхкаргья аргIанара, Советски Союза Коммунистически парте XXIII-гIа съезд.

Ткъаь кхоалагIа! Цу цифрал хьалха дIаяхар — бIарчча исторически зама. Мел боккха ба хьабена халеи сийлахьеи никъ, мел дукха да карагIдийнна гIулакхаш! Хьабеначa наькъага юха а хьежа, из долла хIама хьадагадехача, дог тоха а ду, кура а дувл.

Белггала сийлахьа никъ ба вай хьабенар. ТIехьабисача мехкагара—сийлахь-йоккхача индустриальни державага кхоачаш. Эксплуатацеи Iазапеи къаьнарча дунеигара — социальни нийсхон, боккъонца массанена а йолча паргIатони иразеи кердача обществага кхоачаш. Дахчан нохаргареи макхагареи — лаьттан искусственни спутникашка а космос караерзаярга а кхоачаш. Из долла хIама ленински парте кулгашта карагIдаьннад.

Укх деннашка кепа теха араьккхар 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегIаккхувлара пхе шера планах йола КПСС XXIII-ча съезда Директивай проект. Кердача пятилетко дикка дIахьалха дугаргда вай коммунизмага болача новкъа. ХIанз парте ЦК-аси Советски правительстваи чакхйоаха экономически политика халкъа овлангарча хьашташа маьххара, доал дара ленински принципашка хьежжа я.

Каст-каста дагаух сона оахош, къовсамаш революционерий, сийдола кхоане бахьан долаш гоамача царизмаца къовсам болабаь уж гаьнара шераш. Геттара кIезига дар тхо цу хана. Цхьабакъда, тхоай гIулакх бакъ хиларах, революци котъяргхиларах болча сийлахь-боккхача тешамо кхотадаь дар тхо.

— ХIанз укх сахьата вай кIезига да, — оалар сога дуккхаза а В. И. Ленина, — цхьабакъда, цхьаха йоагIаргья революце мугIараштa керда низаш юкъе доагIаргдолаш. Вай хьаллоац эрсий интеллигенцеи болхлой классеи дикагIа болча викалаша, хIаьта кхоане цунга а я.

Цу хане а, пачхаьа монархеи деспотизмаи баьдеча шерашка, дуккха ха хьалхагIа, бIаргабайра Владимир Ильича эрсий революце баьхьа беза берригa чоалханера никъ. Атта котало йоаккхаргья, вахар сатийна хургда яхаш бацар из. Бацар, цо кхоане бахьан долаш тIема, халонашта тIахьехар.

Са ханарча наха дика дагайоагIа цу ханара Росси. Царизмо ший низ кхоачар дора ший доал лоаттадара, къахьегамхой кортамукъален къовсам тоIабара. Цхьабакъда, цхьаккха тайпа драконовски гIулакхашта магIнзар хIалак хулачара из яккха.

Эрсий хьалхарча революце овлангара деиз меттахь хьоайир пачхьа трон. Цхьабакъда, из еррига а йожаяра кхы а итт шу совгIча хана къовсам лоаттабе бийзар. ХIаьта из къовсам исторически котадонца чакх а баьлар.

Кагирхоша каст-каста хоат сога: сенах латт Октябрьски социалистически революци котъялара «къайле»? Аз жоп лу цунна: эггара хьалха из латт, из революци наьха цIерах а наьха духьа а еш хиларах къахьегамхой тешабе парте вIаштIехьдаларах. Халкъо парти хьаллоацар из шийна юкъера хьаьнна а эггара хьалха латтача класса — пролетариата хьашташ хьаллоацаш а хиннадаь.

Вай парти массаза а хиннай халкъаца — хало а атто а цхьана екъаш, тийшай цун боккхача хIама кходлаш болча низах. из массаза а хиннай тIех хьаькъалеи хургдар гуши. Дагайохал оаш эггара хьалхара Ерригроссийски Советий съезд. Коалицегахьа бараша цу хана йоахар, мехка кхела хьалхара бехктокхам шийна тIаэцалургболаш йола парти яц Россе. ТIаккха цигга ура а этте ший гIордаьнна дешаш оал Ленина: «Йолаш я из тайпара парти!..»

Цо йийцар коммунистически парти яр.

Бакъда из, цу партена ше хьалха а этта майрреи лаьрххIаи дигар халкъ тахканза болча новккъа.

Граждански тIом лаьттача халача шерашка къаьстта а кIаьга гучабаьлар вай парте лоархIам, къахьега адамаш вIашагIтехари цар дегаш урауттадаьри из хиларах тарра. Коммунисташ массаза а хиннаб къовсам лоаттаберий хьалхарча мугIарашка, эггара кхерамегIа йолча участкашка. 1919 шера гурахь, инарала Деникина кIайгвардейски бIунаш Тулана тIаккхоачаш латтача хана, партийни кIира оттадир парте. Укх тайпара лозунг а долаш чакхдалар из: «Болхлой — парте, коммунисташ — фронте!».

Сона дика дагадоагIа Централни Комитета цхьан отчета тIа «цу хьалашка вай парте членски билета маIан деникинцаша хьалъоллара кхерам тоъал чIоагIа тIалаттташ хилар дар» яхаш белгалдаьха. ХIаьта а вай парте хьачуухар нах, цу бирсача хана шоай белажаш кIал а гIортаьь из хьаллацар духьа. Духхьал Росси европейски даькъа тIарча 38 губерне цу хана парте хьачувера 200 эзар совгIа саг.

Iалаьмате хала яр вайна. Моцали лазараши латтар мехка. 1918 шера июль бетта совнаркома заседани йолча хана моцалла дог гIел а денна Iовежар РСФСР-а продовольстве халкъа комиссар А. Цюрупа. Революце баьчча Ленина карточках ийора маьхха «осьмушка» — дийнахьа 50 грамм. Петроградера телеграмма кхаьчар: «ПхелагIа ди да оаха цхьаккха тайпа паек дIа ца хеца. Кхы арахьара кхача тIа ма боагIаргбий аьнна хIама дац. Хьал цIаккха ца хиннача тайпара хала да».

ХIаьта цу хьалашка, Германе революци йолаялларах хоам кхаьчача, 1918 шера 1 октябре Я. М. Свердловга ше дIахьийтача письмо тIа сихха распоряжени лу Ленина: «...немецки къахьегамхошта.. вежарий союз я вай. ялат, тIема новкъостал кийчде долалу».

Сухараши хьоари гул а деш, шоай къечча запасех кIезиг-кIезига тIера а доахаш Петроградерчеи Москверчеи къахьегамхоша латтаеш етта ши эшелон йохьийт революцига Германе. Боккъала а ма башха-дика пролетарски интернационализма хьокхам а ба! Вай партех, советски нахах массаза а даьхкад кхоаччара вежарашха дола интернационални барт-цхьоагIон гIулакхаш.

Ший аргIанна дунеи халкъашта юкъерча пролетариато а чIоагIа новкъостал дора эрсий революци хьаллаца, дуккхача наьха болам вIашагIбеллар советски Росси хьаллоацаш.

Граждански тIом чакхбаьнначул тIехьагIа экономика сихха юхаметтаоттаяра, беха мохк юха дийнбара, къел дIаяккхара халкъ оарцагIлоаккх парте. Халача хьал тIа дар гIулакх: сайца латт заводаш, хий чухийцад шахташка, йоаго хIама яц, ялат дац. Цхьабакъда, Ленинаи партенеи цу ханне а бIаргагу мохк сийрдача электрически сердалоно къоагабаь. Халкъа боахам айбареи вай мехка социализм хьалъяреи лард а хинна дIаотт ГОЭЛРО яха ленински план. ТIаккха циггача Iалаьмате йоккха цхьанна хIаманца нийсъе йиш йоаца гIайгIа кхоач вай халкъага, вай партега — Ленин кхалх.

Ший баьчча воацаш йиса парти йохаргья, революци халакьхургья аьнна хеташ бар моастагIий. Цар керттердар теркалдаьдац — вай парти бIаьхха лоаттабаьча революционни тIем тIа хьахинна, кхотаенна, чIоагIъенна хилари цIаккха лергбоацача марксистско-ленински хье-

БОЛХЛОЙ УНАХЦІЕНО ЛОРАЯРА

Дика къахьегаш я парте XXIII съезд хьаьллача хьалхарча деношка «Грозэнерго» центральни ремонтно-механически завода Доронин Михаила кулгалду слесарий-котельщикий бригада коллектив. Новогрозненски теплоэлектроцентрала доагора-транспортни цехе транспортера кхоалагІча галерее пневмоуборочни машина вІашагІъелла дІаоттаьй цар ханал хьалха. Из оттаяр бахьан долаш галерее чура кІора дом бола фо арауххийт, керда фо хьачуухийт.

МоллагІа дом гулбеш йола машина (пылесоса) хьисапе болх беш я из установка, цхьабакъда, цу тІа латт лакха къахьегама ѳвсарле а йолаш низ бола вакуумни насос. Цу установка балха чертежаш оттаеча хьинаре дакъа лаьцад «Грозэнерго» проектно-конструкторски бюро конструктораша.

КПСС XXIII-гІа съезд хьаьллача денна из установка болх бе йолаялийта лерхІ Новогрозненски теплоэлектроцентралера энергетикаша.

ТІехьа тІайоагІача хана цу тайпара установкаш ергъя доагор-транспортни цеха массайолча транспортера галерейнка, цул совгІа котельни цехе а.

ТЭЦ-а кулгалхошен инженерно-технически болхлошен чІоагІа йокхе ю болхлой унахцІено лораяра.

Х. СУРУДЖАНЦ.

РАДИОГАЗЕТАШКА ХЬАЖАР

Город Грознерча дукхача предприятешка, учрежденешка, организацешка болх беш радиогазетий общественни редакцеш я. Шовш еча передачашка цар дувп коллективай производственни вахарах, болхлоша, инженерно-технически болхлоша доаьхача къахьегама толамех. Микрофона хьалхашка къамаьлаш ду производства новаторашца, балха хьалхалаттараша. ЛоархІам боллаш моттиг дІалоац цу передачашка партеи правительствай лоархІамерча решенешта еча пропаганда, КПСС XXIII-ча съезда сийна йоаржаяь яхь ювцача, вай мехка халкъа боахам дегІабоалабара пхе шера планах йолча Директивай проект къахьегамхошта дІайовзийтара дешаша.

ДукхагІа долча радиогазеташа дика вІаштІехьбаьнкхаб шоай болх. Царех да крекинг-заводера, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера, «Гипрогрознефта» институтера, медицински училищера, кхыдола радиогазеташ.

Кердача пятилетка хьалхарча шера плани социалистически декхарараши ханал хьалха кхоачашде къахьегамхой оарцагІбахара даькъера радиогазетий болх дІахо тоабара, хІаьта иштта наха коммунистически кхетам балара хьакъехьара цар лоархІам лакхбара КПСС Грозненски горкома бюрос укх деношка решени яьй марте — апреле радиовещанеи телевиденеи Нохч-ГІалгІай комитетаца цхьана городерча радиогазетий смотр е аьнна.

Смотра комисси а радиогазетий городской смотра положени а чІоагІъяьй.

Смотр чакхъяьлча дикагІа дарех лоархІаргда шоай передачашна КПСС Программа толамца кхоачашъяра, парте XXIII-ча съезда боаггІача тайпара накъа бахара къахьегамхоша лоаттабу къовсам дика хьахьоккхаш, дола радиогазеташ. Укхаза теркал дергда тайп-тайпарча жанрех (информаци, корреспонденци, репортаж, зарисовка, интервью, кхыяраш) пайда эцар радиопередачашка дакъа лаца производстве хьалха латтараши, новатораши, партийни, профсоюзни, комсомольски активисташ, специалисташ, предприятей, учрежденей, организацей кулгалхой юкъе увзар, йоккха авторски актив хилар, оттаьча ханна передачаш радио чу гІолла дІаешар, шоай болх планах бар санна дола гІулакхаш.

Смотра итогаш ергъя радио ДихьатІакхоачІаш. ДикагІа долча радиогазетий редколлегашта Сийлен грамоташ лургья.

Радиогазеташ болх беш долча предприятей, организацей, учрежденей юххьанцара партийний организацеш декхарийла я радиогазетий болх цар передачай идейни чулоацам тоабе общественни радиоредакцешта хадданза новкъостал де.

С. КОТИЕВ,
КПСС Грозненски горкома инструктор.

ХАНАЛ ИЙС ДИ ХЬАЛХА

Дикен мадийхача товргдолаши хулийтаргда тега барзкъаш яхача девизах болх беш я Саркисьян Юрий Макарович керте латта Грозненски № 1 йолча ателье коллектив. Чурча кхоачамех бизза пайда а эцаш къахьегарах ателье болхлоша лакха къахьегама толамаш доах. Валови продукци арахецара шин бетта план 24-ча феврале кхоачашъяьй цар. Планал совгІа тийгай массехк эзар сома маьха хІамаш.

Ши-шегІа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Ателье бригадаша, сменаша социалистически яхь лелаю № 8 йолча ателье коллективаца. Хан - ханнахьа итогаш ю, дикагІйола балха опыт дІа-юха тел. Нийсденна кхоачамбоацараш дІадахара керда мероприятеш кийчъю.

Московски ленинградски предприятей болам хьал а лаьца барзкъаш хьадоахача кІадай кхом бара духьа боккха къовсам лоаттабу ателье коллективо. Единни нормаш я барзкъаш доахачарна. Цу гІулакхо укх шера юходаьд дукхха кІада, эзараш киловатт-сахьаташ электроэнерги.

Наьха хьашташ дизза кхоачашдара айхха бувзам лоаттабу город Грознерча «Спутник» яхача тикаца. Тика болхлошта дика хов наха хоатташи дикагІа эцаши дола барзкъаш. Цунга хьежжа цар заказаш ду ателье коллективага. Цудухьа тика чу дукха ца дадаш ийдархоша сиха дІаэц ателье болхлоша тийга барзкъаш.

Каст-каста ателье коллективо тийга барзкъаш а ийца вай республикерча колхозашка ух ателье мастераш. Цига дохк барзкъаш, заказаш хьаййду, наха дукха эша барзкъаш малагІаш да хьеж.

Иштта болх вІаштІехьбаьккхача коллектива толамаш денгара денга совдувл. КПСС XXIII-ча съезда сийна квартала план 22-ча марта кхоачашъе лерхІ ателье болхлоша. Къаьстта дика къахьегаш ба нин. Джабраилова, Усманова, Дахкильгова, Тарамова, Хабриева, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ВИННИЦКИ ОБЛАСТЬ. Ваьццара дийрзад Калиновски района «Большевик» яхача колхоза гурахьа дув ялаташ дІадийна кхаш. Укх шера хІара гектара тІара 37 центнерал тІех ялат чуэца лаьрхІад колхозхоша.

Ялаташ дикача ханашка дІадийнад а р. ХІанз царна фегара минеральни удобренеш тувсаш латт.

Сурта тІа: колхоза агроном — КПСС XXIII съезда делегат Любовь Евдокимовна Жабокрик — гурахьа дийнача кІина удобренеш миштта тайсай хьожаш йоалл.

Е. Копыта сурт.
ТАСС фотохроника.

ГІИШЛОЙ ДИКАЛ ЛАКХЪЯРА ТОРОНАШ

5-ча феврале «Сердало» тІа араяьннача «Хозеи дикен хьалъе гІишлош» яхача нов. Жабоклицке статьяй хьакъехьа дІахо а дувц.

☆ ☆

Продукце дикалах лаьцз вай хувцар, из лакхъярах вай деш дар цІаккха лаьгІлургдац, хІана аьлча дегІаухача вахарца, техникаца цхьана лакхлу хьалхашка увтта продукци дикагІа хилийтара декхараш а.

Шерагара шерага лакхлу наха чуІе деча цІеной дикал городашка санна юрташка а. Вакъда, чІоагІа Іаткъ цу гІулакха гІишлош ритмично хьал ца яр. Фу дикал ювца йиш я ах шера бе беза болх план кхоачашъяр духьа цхьан-шин бетта беш хилча?

ГІишлошъераша ритмично болх ца бара керттера бахьан да царна лерттІа гІишлой материалаш ца лоаттаяр, йолаш йолча материалехи къахьегама низехи бизза, кхетамца пайда ца эцар. Иштта кІезига Іаьдкъа Іац гІишлош ярца дувзаденна технически деташ ший ханнахьа ца къоастадар.

Моттигерча материалех мамогга дукхагІа пайда эца аьнна тІеххьарча хана еча рекомендацешка хьежжа шерагІа юкъеккхувла деза цхьайолча материалашта меттел кхыяраш лелаяра гІулакх. Цу тайпара моттиг нийсъелча теркалъе еза цу материалий дикал а, мах а, дукха яхар а, хІана аьлча цкъаза гІишлошъераша лелаеш йола материалаш ГОСТо дІа малеххара яц. Масала, гІишлой материалий управлене предприятеша арахецаш йола кирпишк дукхагІча даькъе шелала духьалъоттарах чІоагІалах хила ма еззара яц. Цу кирпишках етта цІеной фасад штукатурка эшаш е басар хьакха дезаш хул. Цул совгІа цар дикал лакхъялара хІанз укх сахьате цхьаккха белгалонаш яц. Иштта дикагІа хилча бакъахьа йолаш я цу управлене предприятеша цІен йовкъацта лаьрхІа еш йола гипсолитови плиташ. Кхы гаьна ца доахаш кирпишкех деча цІеноцта крупнопанельни йовкъаш хьаяра производство вІаштІехьа яккха езача кхаьчад гІулакх. Деш хилча аттагІа хургдар из Шаьла домостроительни комбинате дича.

Цхьаькха а да тамаш яйташ: цхьан гІишлой-монтажни управлене коллективо хьаяь гІишлош цхьаяраш дикал лакха йолаш, бІарг хьоасташ хул, хІаьта вожаш геттара эсала я. Иштта «Грозпромстроя» № 8 йолча гІишлой-монтажни управлене хьалъяьй аэровокзал, цар даьд Кахьахча поселкера шоваткъеи бархІ квартира йола цІенош. Бакъда, вІаши тарле а дагІац уж; аэровокзал хоза, дика яь гІишло я, из ала йиш яц шоллагІчарех. Фуд бахьан, мичад уж кхоачамбоацараш дІадахара наькъаш? ШерагІа дІайовзийта еза дикагІйолча бригадай опыт, лакхбе беза материальни стимулироване боарам, баьча балха дикалга хьежжа бе беза мах.

ГІалвугаш да цхьайолча юрташкарча гІишлой дикал лакхъялар. Іалаьмате дика даьд отделочни балхаш Наьсарерча баненеи школаи. («Чечингсельстрой» СМУ-5). Цхьабакъда, чуІе даьча цІеношта яь штукатурка дувццлга доацаш во яьй. Из да инженерно-технически болхлоша тІавІалла а ца лоаттабар. Цхьадола балхаш деча хана чІоагІа лоархІаме да хьехар дар, хадданза тІахьожам лоаттабар. Из ца дар бахьан долаш нийслу дукхагІа долча даькъе уж кхоачамбоацараш.

Терко е езаш да юрташка гІишлошъю кадраш тоъаш ца хилара гІулакх. Хетаргахьа, цхьайолча районашка профессионально-технически училищаш хьайийлача бакъахьа хургдар.

ГІишлой-монтажни балхаш — комплексни балхаш да. Уж кхоачашдеча дакъа лоац дукхача специализированни организацеша. Цхьайолча хана цхьан метте нийсденнача саккхато ерригача комплексе мел даь балхаш а толхаду. Цудухьа фундамента хьалхара кхертІо биллача хана денз тІеххьара прибор дІаоттаялца лира къовсам лоаттабе беза брак ераща.

Вай республике дІадахача шера дІадоладаьд крупнопанельни цІенош дара гІулакх. Уж дика е во хиннад хІанз укх сахьата аьлча хьалха хургда, тІехьагІа гучадаргда из. Со ала воал крупнопанельни цІеношта эшаш йола конструкцеш еш йолча Шаьла аьшкабетонни завода лакхбеннача лоархІамах лаьца. «Сердало» газета тІа кепа техача статья тІа цу завода директора нов. Выщкарко дийцар шоай завода балхах лаьца, нийслуча кхоачамбоацарех, уж дІадахара завода коллективо де лерхІачох. Шоашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдича дикка лакхлургья цар продукце дикал, торо хургья крупнопанельни цІенош дукхагІа а дикагІа а де.

Капитальни гІишлошъеча управлене болхлой ерригача торонех пайда эца гІерташ ба гІишлой-монтажни балхий дикал лакхъяра. Нийсденна кхоачамбоацараш дувц производственни совещанешка, уж дІадахара наькъаш а лех. Иштта чІоагІа лоархІаме да дикал лакхъяра тІахьожам лоаттабарца цхьана проектни документаци, гІишлошъяра нормаш, бокъонаш дикка тахкар. Дукха я пайда эцанза торонаш, хІаьта гІишлошъераша, проектировщикаша, заказчикаша вІаши бувзам болаш болх боай уж торонаш толамца караергья.

Р. СОЛТАМАКОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета капитальни гІишлошъеча управлене керттера инженер.

КЪОНАЧАР, ИРАЗ ДОЛЧАР ЦІЕЙ!

Цхьа ший тайпара хоза яр из ЦуІйре вай республика кагирхошта. Морхаша малх кІайлабаьккхабале а, елаш йолча юхьмараша, бе доахкача бІаьстан хьалхарча зизаша, транспоранташа, лозунгаша, хьахозаш долча иллеша, заггІе белаш болча кагирхоша сийрдаяьккха, гІозъяьнна яр 11 марта ЦуІйрийна Грознера Революце цІерах йола проспект. 60 эзар гаргга йолча республика комсомола ѳскара викалаш бар къахьегама цІей дезде баьхка. Итташ болча дикача къахьегамца белгалбаьннача республика къонача колхозхошта, болхлошта, хьехархошта ВЛКСМ ЦК Сийлен грамоташ, значокаш, маьхера совгІаташ делар. Царна юкъе ба «Назрановский» совхоза комсомольско - кагирхой звено звеньевой Лукъянов Виктор, «Алханчуртский» совхоза тракторист Хамхоев Идрис, «Шалинский» совхоза комсомольско - кагирхой звено звеньевой Ламалиев Іаьла, иштта дукхха кхыбараш.

Дегаш гІоздаьнна кагирхой колонна а яь В. И. Ленина памятника юхе гІолла тІехбовл. ХІаране шин декхар лоархІ бе доахка зизаш памятника юххе Іодахкар. Цигара дІайода колонна Н. Крупская цІерахча культура Дворецагахьа.

...ТІанк аьнца хьалйизай культура ЦІен зрителий зал. Тахан кагирхошца зале багІа къаьна коммунисташ, тІема ветеранаш, дикача къахьегамца белгалбаьнна советски паччахьалккено дева совгІат — Ленина орденаш, Социалистически Къахьегама Турпалий цІераш еннараш.

ЦІей хьаделл ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара С. Кирилова. Цхьаннена тІехьа шоллагІвар воалаш сцена тІа бувл цІейца дакъа лоацараш. Лерг дилла ладувгІ гулбенцараша Ленин бІаргавайначa, цунца къамаьл де йиш хиннача, кремлевски курсанта, къаьнача коммуниста Иван Ивановича Лубуса къамаьлага. В. И. Ленин дог цІена, тешаме волаш сонтал - курая йоацаш, нахаца Іьмерза волаш хилар дийцар нов. Лубуса.

Сатийна я зале. Гулбеннараштa бІаргагу фильма тІара калраш. Ленин, цун къамаьл да хьахозаш.

Колхозашка, совхозашка къахьегачар цІерах къамаьл ду Социалистически Къахьегама Турпала Т. Муслиевас. Республикерча 194 комсомольско - кагирхой звеношка къахьегача дуккхачар дика хьувкъамаш чуийцад. ХІаьта юртбоахама хьалха латтача Матаев Берса, Абдул - Азимов Вахида, Макаева Маяй, Грошева Раисай, иштта кхычар а цІераш вай республике цІи хеза я. Доккха эскар да кагирхой доахан леладеча къахьегаш а. Дикача къахьегама толамашца накъа боагІа юртара кагирхой КПСС XXIII-ча съезда а ВЛКСМ XIV-ча съезда а. КІоаргга Іомаю съезда Директивай проект, шоай торонаш гучайоах, де дезачун планаш увттаю. Нов. Муслиевас Іодеш рапорт. Республика юртбоахаме къахьегача кагирхоша дош лу доккхий декхараш тІа а ийца уж кхоачашдарал совгІа тІеххкоачашде а.

Гулбеннараштa хьалхашка къамаьл дир поэта Чахкиев СаІида, хьехархочо Стехова Людмилас, студента Турпуханов Мухтара. Цар массане а дувц шоай коллективай вахарах.

Республика промышленносте, гІишлошъеча, транспорте къахьегача болхлой, специалистий цІерах рапорт Іодеш ГРМЗ комсомола комитета секретара Данченко Олега.

— Тахан, — йоах рапорта тІа, — кхоачам ба ВЛКСМ ЦК «Семилетке комсомола къахьегама гІулакхий летописа» тІа итташ болча вай республика гІишлошъерий, химикий, мехкдаьттахой, машинашъерий цІераш дІаязъяь хилар аьлча. ХІаьта Грознерча крекинг-завода, химически комбината, нефтемаслозавода, иштта дукххача кхыча предприятей коллективай цІераш вай республике хазарал совгІа вай мехка а дІахеза хилар. ЦІераш йоах дикагІйолча дукххача установкай, бригадай.

ЦІейца дакъа лоацараш, республика кагирхой даькъала беш летчика космонавта Владимир Комарова ейта моаршала телеграмма Іоеш.

Оркестр локх. ЦІейца дакъа лоацарашка моаршал хоатт профтехобразоване училища дешархоша, Грозненски гарнизона тІемахоша. Цига дакъа лоацараш хиннача Троицки станица иттлагІча класса дешархоша дош делар школа йистеяьккха ма баьллинге а шоай колхозе болх бе Іе, хІаьта Грознерча № 49 йолча юкъерча школа дешархоша лаьрхІад локомотивни депо болх бе Іе, иштта кхы а.

ЦІей йистедаьлар Нохч - ГІалгІай паччахьалкхен иллеи халхареи ансамбло концерт оттадарца. Цхьабакъда, са довлцца сакъердаш — иллеш доахаш, халхараш деш бар дог гІоздаьнна кагирхой.

Р. МУЦОЛЬГОВА.

МАССАЙОЛЧА ХАНА ХЬАЛХА

ДИКАЧА НАХАХ

Из сабаре, дог цІена, кхалсаг дика йова Грозненски районе. Ший вахар халача, цхьанна хана сатем боацача доярка профессена хетадаьд комсомолка Амаева Амината.

Атта дацар Грозненски шурий совхоза доярканa Амината цу халача балха тІа дика толамаш даха а коллективана ше езаялийта а. ТІагІертта болх барах ший гІулакх дукха дезаши дика довзаши хиларах вІаштІехьдаьлар цун из де.

Хала хиннад цун бера ханзра вахар. ЗІамига йолаш денз даи нанеи доацаш йиса из дийтта шу даьлча хьайбаш леладеча ферме балха яхар. Къахьегам безаш, тІадилла гІулакх дизза кхоачашдеш хиларо болх бе йолаеннача хьалхарча деношке а хьалха латтарий мугІарашка яьккхар из.

1960 шера ера Аминат кхоалагІча отделене ферме болх бе. Къона хиларах цох щекболча отделене кулгалхоша кІезига шура лу доахан делар Амината. Іаламаьте хала дар цунна юххьанца, ший группа дикагІчарца дІанийсъе дукха къахьега дийзар. МалагІча Іатта мишта гІулакх де деза хьожаш, денгара денга ший доахан дикагІа довзар цунна.

Дукха теркам тІабахийтар цо доахан кхабара. Дикка бийса Іаьржъяллалца ферме хулар из. Ше гІулакх деча доаханна кхоачамхиллал доакъар дІанхачарах ше тийшача мара сатецар цун.

Иштта йоакхо еш, доаханна дика гІулакх дарах болх бе йолаеннача хьалхарча шера совхоза ферме дика толамаш даьхар Амината: ферме хьалха латтача дояркаша йоккхар миссел шура яьккхар цо ше гІулакх деча доахангара.

Хьалхарча толамаша дог гІоздаькхар къонача доярка. Кхы а чІоагІагІа теркам тІабахийта яьлар из ший декхараштa, ферме дикагІа болча дояркай опыт Іомайора цо.

Цу гІулакхо новкъостал дора даькха толамаш чІоагІдарaи цун говзал кхы а лакхъяран.

1961 шера цахалдаш совхоза дояркашта юкъе хьалхара моттиг лелаеш чакхйоал Амаева.

Цун говзал шерагара шерага лакхлуш хилар хьахьокх цо цун хьокхамаша.

1964 шера ший групперча хІара беттача Іаттагара 2841 килограмм шура яьккхар Амината, хІаьта 1965 шера — 3018 килограмм.

ХІанз совхозербараш цунца нийсбала гІерт.

Совхозе балха яхачул тІехьагІа комсомоле а яха юкъарча вахаре хьинаре дакъа лоац цо. ТІеххьара хоржамаш долаш юрта Совета депутаталла хержар из совхоза къахьегамхоша. Дукха декхараш тІадера цунна депутата балхо. Шоай планаш, къайленаш йовзит цунга совхоза къахьегамхоша.

Іалаьмате чІогІа балха тІакхувш, ше дер дика деш я Аминат. ДІадахача шера январеи — мартеи отпусках яр из. Цо салоІача хана гІулакх де кхыча дояркага дІаденнадар цун доахан. Вокхо ший гІуладар цун доахан. Вокхо ший гІулакхаш бехктоххаме ца леладарах 1964 шера цу хана Амината яьккхачул 300 килограмм кІезигъяьяр, доахана шура. Балха араяьлча этта хІама тоадара дукха къахьега дийзар цун. Апреле ший новкъосташта тІехьа а кхийна май кхоачалуш совхозе дояркашта юкъе тешшамера ший моттиг хьалаьцар Амината. Шийгара хьалхара моттиг дІа ца хецаш хІара беттача Іаттагара 3018 килограмм шура йоаккхаш дикача толамашца чакхдоахк цо 1965 юртбохама шу.

ТІеххьарча шерашка шурий хьоанал лакхъяра дукхагІа теркам тІабахийта яьлар Аминат. ХІара дийнахьа масаж еш юхе тІадам ца буташ шамарашкара ерригa шура Іойоахар цо. Цу гІулакхо торо хилийтар шурий хьоанал дикка лакхъе. Цо болх беча кхоалагІча отделене шурий хьоанал 3,8 процент мара йоацача Амината деттача доахангара йоалача шурий хьоанал 4,3 процент хилар дІадахача шера.

Дика толамаш даьхад Амината кердача пятилетка хьалхарча шера шин бетта а. Ший группера дукхагІа дола доахан дакха деззенна дале а хІара Іаттагара 350 килограмм шура яьккхай цо. Совхозе йиьлагІа моттиг цунга я.

Март болалуш дакха доладеннад цун группера доахан. Цо торо хулийтаргья Амината доахана продуктивность лакхъе, хьалхабаьннача новкъосташта тІехьакхе а.

Пятилетка хьалхарча шера лакхара декхараш тІаийцад Амината. Шеко а яц совхозе хьалха латтача доярка ший дош кхоачашдергхиларах.

А. ПЕНЬКОВ.

БІасти яьннай Нохч-ГІалгІайчен кхашка, бІаьсти дув ялаташ дІаде доладеннад. Колхознии совхознии механизатораша дика кийчдаьд ялаташ дІадера дола лаьтташ.

Сурта тІа: Грозненски района № 1 йолча совхозе бІаьсти дув ялат дІадувш боахк.

Р. ДИКА сурт. ТАСС фотохроника.

хамца кийчъяь хилари. Цу хьехамца, нийсача къудбаца санна, хьалхе а лелаеш ленински новкъа яхар парти.

20 шера маьрша, хІама кхоллаш къахьийгар советски халкъо. 1941 шера июнь бетта цІаьхха, дага а доацаш, ший берригача низаца вай мехка тІаьрждар фашистски тІема машина. Кхы цхьаькха а — историна цу ханналца лайзарел халагІа бола тІом качбера советски наха. БІаьш городаши эзараш юрташи йохайир, 20 миллион гаргга советски нах боабир.

Ужжал халонаш ла, иштал чІоагІача тохкамах чакхбала могаргдолаш бола мохк кхы цхьаькха малагІа ба? ХІаьта вай ла а лайра, кот а даьлар. Бакъ гІулакх бахьан долаш тІом беш вай хиннадаь. Вайна кулгалдаьр тохкамах чакхъяьнна баьчча — Коммунистически парти хиннадаь. ТІом болча хана Советски Эскарца бар цун членех деагкъа процент. Уж бар бІухой шоашта тІехьа а болаш эггара хьалха атаке ихараш. Окопашка баггІача ухар парте дІачу. Фронте а тыле а массанена а къонахчали турпалали гейташ хиннараш коммунисташ бар.

Хала яьккхар вай котало. Цудухьа кхы а хозагІа хет Советски мохко укх тІеххьарча хана, къаьстта а укх тІеххьарча шерашка, Коммунистически парте кулгалца даьха башхадика толамаш бІаргадайча.

КПСС XXII-чеи XXIII-чеи съездашта юкъерча хана Іалаьмате дукха хиннай йоккхий политически, экономически, культурни событеш.

Сиххача темпаща дегІаихай дунен социализма система. ВІаши дІаюха деча новкъосталах, доттагІлен гІулакххех, массане юкъара а хинна дІаэттача опытах ког гІертолга а еш, социализма мехкаша толаме кхоачашду шоай декхараш.

Коммунистически парте кІаьд ца луш къахьегамхой йоакхо яр бахьан долаш дикагІа, кхоачам болашагІа, культурнегІа ваха волавеннав советски саг. Боарам боацаш чІоагІа лакхбеннаб цун политически боарам. БІубенна хьеж из кхоанарча денга.

Мишта кхетале дезаш да вай парте, вай халкъо даьха уж толамаш? Мишта кхетале дезаш ца хІанзалца хьа е цхьанна партена а, е цхьанна паччахьалкхенна а де ца мегар шоваткъе итт шерал кІезигагІа йолча хана Коммунистически партена де магар? Из кхетале деза вай парти денаьлера новатор а гІулакха юхь йолаер а хиларах. Из кхетале деза вайцига партии халкъи цІаккха а хадаргйоацача дулхах-цІех йолча гаргаловда дувзаденна хиларах.

Ленински парте хьакъал, адамий творчески низех из кІоаргга тешаш хилар, экономика дегІакхувлара декхараш де доагІача тайпара, Іилман ларда тІа кхоачашде ховш хилар ше маларра хьахьекхад КПСС ЦК мартовски сентябрьски Пленумий решенешка. Халкъа боахаме парте еча эргалонаша кхы а дукхагІа чІоагІбе безаргба вай Даьхен низ.

ХІана 12 миллион совгІа саг ва Советски Союза Коммунистически парте мугІарашта юкъе. Из — дерригача советски халкъа низ бола организаци, кулгалдеши лостам телаши бола цун низ. Коммунистически парти массаза хила а хиннай, хург а я адамий хьалха латта идеалаш леларашари социальни прогресси бахьан долаш, колониализмана, лоала, Іазапа духьала, лаьттан тІарча къахьегамхой паргІатои иразп бахьан долаш кІаьд ца луш къовсам лоаттабер.

Дунен тІа цІенагІа мел болча коммунисташа кхетаду вай партега кхаьча сийлахьа дакъеи лоархІами, цун чІоагІа сий деши цунна баркал оалащи ба уж. КПСС-о массаза а сийленца кхоачашдаьд, кхоачашдеш дІа а йода ший интернациональни декхар. Цо чІоагІа хьаллоац вежарашха йола болхлойи коммунистически партеш, шоай лоІаме йоацачеи дегІаухачеи паччахьалкхенашкара къамий- кортамукъален болам.

Коммунизма материально-технически база хьаеш доалл хІанз советски халкъ. Вай мехка халкъашкахьара интернационализм маярра хьахьокхилга да СССР-е коммунизм хьалъеш хилар.

Шерра дІадаьржад хІанз «пролетарски интернационализм» яха дешаш. Халахете а, цхьабараша шоай демагогически уйлаш кхоачашъяр духьа, шоаш марксизма-ленинизма наькъа тІара бовлар къайладахьа йиш йола щит а яь лелалу уж, къахьегамхоша империализмаца доаттабеча турпалерча къовсама шоаш тешаме хилар гІулакхашца хьахьокха дезача мette.

Сенца гойта дезаш да пролетарски интернационализма принципашта бокъонца тешаме хилар? Эггара хьалхарча аргІанна 1957-чеи 1960-чеи шерашка Московски совещанешка оттабаь, коммунистически болхлойи болама генеральни никъ практике чакхбахарца. Иштта белгалбоал из социалистически мехкий бокъонца йолча интернационализма политика лелаярца а, вежарашха цар леладу гІулакхаш, массе оагІорахьара барт-цхьоагІо дегІакхувларца а.

Из тешаме хилар кизга чура санна шаьрра хьахьокхаш цхьа лоархІамера дош да вай деношка — турпалера вьетнамски халкъ цо американски империалисташта духьала доаттабеча нийсхон къовсаме хьаллацар. Дерригача дунен халкъаш — вьетнамски патриоташкахьа, нах боабеши мохк бохабеши болча океанал дехьарча гІаьрахошта духьала да дерригаш а. Со дог тийша я социалистически мехкаша новкъостал деш, дерригача дунен тІарча къахьегамхоша вежарашха хьаллоацаш долча вьетнамски халкъо котало йоаккхаргхиларах.

ГаьнардардикагІа бІаргагу оалаш да. Вай парте хьабенача наькъагахьа юхахьежача кхы а дикагІа бІаргагу вайна цун сийлале, цун халонаш, цун нийсал. Тхо, къаьна большевикаш, гІаддахад шерра коммунизм хьалъе йоларах.

Къахьегаме, парте решенеш кхоачашъеча, коммунизма материально-технически база хьаеча хьал а кхув, чІоагІ а лу вай ханара саг, керда творчески низаш тІадетталу вай сийлахь-доккхача халкъа. Коммунизмага бодача наькъа тІа керда лоархІаме веха а хинна дІаоттаргъя КПСС XXIII-гІа съезд.

Елена СТАСОВА,
1898 шера денз КПСС член, Социалистически Къахьегама Турпал.

КХАШКА ХИЙ ДУЛЛАШ ЛАТТ

ХІанз эттача дІайхача деноша торо хулийт укх шера бІаьстан балхаш ханнахьа дІадоладе. Хий дехкаш, 11 эзар гектарал совгІа дехкаш лаьтта да Наурски районе. Къаьстта дика гІулакх ду лаьттана «Терский» яхача жа леладеча совхоза цхьоалагІча отделене. Хиш дехка къаьстта бригада вІашагІъеллай цига, хІаьта из болх дика дІа а болабаьб. Бригада берригa членаш хиш дехкара курсаш яьха ба.

Хий детта кхоъ установка я кхашка болх беш, цул совгІа НПС-6 НДВ яха шиъ насосни станци а я хий хьалъувзаш. ХІара денна 6—8 саг го йиш я кхашка хий дуллаш боахкаш. Дерригa харшаш цІендаь да, цар чура хьалъийцад 19 эзар кубометр лаьтта. ХІанза бІаьстий ялат дІадувргдолчеи гурахьа кІа дІадийначеи лаьтта хий дуллаш боахк цига. Планах 600 гектара тІа мара дилла ца дезача 703 гектара тІа хий диллад кхаш леладераша. Дика болх бу механизатораша Курбанов Курбана, Крылов Василе, кхыбараша. Норма 1,5 га йолча 3—3,5 гектара тІа хий дулл цар сменах. Царел дукха тІехьабисаш совхоза дикагІа бола хиш дехкараш Хаджиев Сайдали, Батаев Хьамид, Цимлянский Николай. Норма 0,5 гектар йолча 1—1,5 гектара хий дулл цар. Пятилетка хьалхарча шера хиш дехкача 350 гектарах хІара гектара тІара 27 центнер ялат чуэца лаьрхІад бригадо.

В. САБАНОВ,
Наурски района хиш дехкача системай управлене воаиихагІа вола агроном.

«СЕРДАЛО»
3-гІа оагІ. • 15 март, 1966 шу.

НАЬХА ДОГ ГIОЗДОАХАШ

Дика хет керда арадаьнна газет е журнал IуйрИйна хьа а ийца балха ваха аравалалехьа уж дийшача. Из де йиш хул Грозненски района Алхан-Кала яхача юрта бахача къахьегамхой. Цига почтальон я Будькова Раиса.

Цхьайтта шу да цо укхаза болх бу. Цу хана ше наха езаялийта карагIдаьннад цунна. Безаме, даим елаенна я из нахаца. Ший ханнахьа письмош, газеташ, журналаш хьакхахьарал совгIа, деша ца ховча цIен-ноаношта газеташ тIара, журналаш тIара сакъердаме статьяш ешаш хул из.

КIезига къахьегац Будьковас тайп-тайпарча изданешта язлуча хана а. Дика кхетаду цо хIара дезало газеташ деша дезилга, хIаьта цох юртахой а дIакхетабу.

Ший балха опыт кхычарна дIалуш а я Раиса. Ше болх беча цу цхьайтта шера кIезига почтальонаш Iомабаьбац цо.

Я. ЦУЕВ.

ПЕТРОЗАВОДСК. Карельски АССР музыкально - драматически театро хьахьекхай РСФСР халкъа артиста Г. Синисалой «Безамал чIоагIагIа» яхача кердача балета премьера. Цу хореографически поэма дувц хIанзарча ханарча къонача сагах доахка дикача оамалий гIулакхаш.

СУРТА ТIА: керттера ролаш ловзераш Надежда—РСФСР заслуженни артистка Светлана Губина, Василий — Карельский АССР заслуженни артист Владимир Мельников.

С. МАЙСТЕРМАНА сурт. ТАСС фотохроника.

ЛОРА НИКЪ

ОЧЕРК

ЦаI мара вацар из Хасолта. Цудухьа еррига ший йовхале, ший тIехьале ший кIаьнках, Ахьмадах, лоархIаш хиннача воккхача саго хала кхевора из. Ший хурдаь цунна эша хIама, бархъа, книжка, тетрадь IалашдегIерташ хулар Хасолта. Ахьмада из деррига дика довзар, хам бора ший еча йоакхон. ГIулакхa кийча волаш, хIаьта шийна тIадилла гIулакх кхбачанде карагIдоалаш вар из. Иштта денал долаш из хиларах Хасолта раьза вар цунна.

Ше зIамига волча хана дена даьнанна гIо деш, цIагIа эшачунга хьажа гIерташ хулар Ахьмад. ЧIоагIа сагота вар из болх билла ше воккха маца хургва-хьогI, яхаш уйла еш. Юххера а гайна - ганза — ший ха яьлча — хьалкхийра Ахьмад. Сайрийна школе ухаш, дийнахьа болх беш, яьккхар цо 10-гIа класс.

Ахьмад институте деша ваха велча, цунга ма гIо аьнна деце а, дукха из могаданзар Хасолта. Воккхача сага дика ховра ший цунна дIаде новкъостал доацилга.

— Дийшача а, Iа цхьа пайдане говзал Iомайича а дика-м дар, — аьлар Хасолта Ахьмадага, — дале а, хала хургда кх хьона дешa. ЦIагIара дIаде новкъостал доацилга ховш ма вий хьо, сон хьа нанех ха яха ма дий, хIакъчул тIехьагIа тхога лоадам болаш хIама дулург мичад.

— Шугара хIама эшац сона; дади, ше шоаш доахаделча. Сона стипенди а тергда, хIаьта кхы тIа эшар цхьаннахьа айса болх беш а доаккхаргда аз.

— Хье раьза вар де хIаьта, Ахьмад, — аьлар дас.

Иштта хилар Хампиев Ахьмадах Орджоникидзерча медицински института студент.

Цкъа ший гIулакхa а, ший воIах бIарг тоха а Орджоникидзе вахача Хасолтана хьалхашка юхасецар кIормIадаита юкъера кIай цергаш хьа а къегаш вола зIамига саг.

— Дади, хьо ва из? — аьлар цо.

—ХIана вензвар хьо?

Дикка ха яьккхар къаьнача Хасолта ший воI ца вовзаш.

— Аъ — аьлар цо тIаккха, —фу институт я Iа йоаккхар? Сога-м лор хургва, яхаш ма варий хьо?

—Лорий дешар да а да аз дешар-м, —велакъежар Ахьмад. — КIорa вагонаш йоассае ваха воагIа со хIанз. Дешарах мукъа ха а яр, хIаьта кIездиг - дукха хIама доаккхалургдолаш болх а нийсбеннабар. ХIанз шоана а дукхагIа ахча дайта вIаштIехьдаргда са.

Ший вуIийна бIарахьежжача уйла еш, йист ца хулаш латтар Хасолта. Кхетадир цо Наьсар-Керте, ше вахача, ше каст-каста хьайийю ахчан извещенеш воIо атта ца ухийтилга.

Товарни станце болх бе ухаш тоъала ха йовшшехьа дешара а дика йоалаш вар Хампиев Ахьмад. Аьлча а, кхычарна нийсса дешарал совгIа, ший новкъостел хьалха а вар из-м. Школе деша вагIача хана а дешарца чIоагIа безам болаш а, дешарах дика кхеташ а вар Ахьмад. КхоалагIча курсе дIачуваьлча, из дика дешаш хиларга хьежжа, бийсанна «скори помоща» тIа болх бе бокъо елар цунна.

Хала дар, дувца эшац, чIоагIа хала дар Ахьмада бийсанна болх а беш, дийнахьа деша. Бакъда хало Iайшачарех вар зIамига саг, духхьашха нийсденна дацар из. Цудухьа воха ца вохаш, халонех кхера ца луш, чакхваьлар Хампиев Ахьмад институте дийша.

...Корах чухьежа кIорда а дь, сахилалехьа юхавоагIаргволаш чуваха дагадехар воккхача сага. Можах ша баьбар — шийла яр бийса. Шийца хиннa кагегIбараш тхьоврехьа а чубахийтабар цо IуйрИйна балха баха безандаь. Шийла яле а, менге тIара бIарг ца боаккхалуш больница корах чухьежаш латтар воккха саг. Бос баха, лазаро эшаяь уллар Миновси. Цкъа а шоза а дIачуийкхха яьсий деша дагадехадар къоаночоа. ТIаккха менге юхе вагIача кIай халат дувхача зIамигача сага бIарахьежжача лоархIавацар. Унахочоа юхе вагIар лор ва, терапевт Хампиев Ахьмад. Воккхача сага хов, мел фийла хьож Ахьмад унахошка. Миновсега а, ший еррига говзал ураоттаяь, хьожаш ва из. Алхха балха декхарашка диллача чу а ваха салаIа йиш йолаш ше волашехьа а, вагIа Ахьмад. бийса тIехьаяхар теркал ца деш. ХIана аьлча, укхаза, больнице, хала унахо ва моллагIча хана а лора новкъостал эшаргдолаш.

ЩIаьхха корагахьа дIахьежача арахьа латта воккха саг холу лора. Сестра хьатIа а йийха, лерге а ваха оал цо: «Укх кхалсага тIехьавена саг ва мотт сона из. Ха яхай. Приемни хьачу а воалавийя, Iохоаве из. Е, гаьна ца вахе, сагот а ца деш чугIо ала».

Миновсе шийлача юхь тIа пийгаш санна хьацара тIададамаш тосс. МоллагIа цунна эша гIо де кийча волаш вагIа Ахьмад. Лора дика хов, цу тайпарча моттигашка тIехсабаре а, тIехфийла а хила везилга. Цу тIа, лора говзал мел лакха яле а, цхьан секунда а воха ца вохаш, дог чIоагIа долаш хила веза Iоажала майрра бIарадьежа Iаьмар, цунгара саг ваккха гIертар.

Са даьккхар Миновсе. Безача мухьах ше паргIата ваьлча санна, докжа са даьккхар лоро а. Унахо тоалургья! Дунен хоане гуш, вахара морзо юаш кхы а дукха яхаргья! «Цхьаькха цхьа саг а кIалхарваьлар Iоажалах», — аьнна дагадох лора.

Палата чура дIаара а ваьнна, больница коа юкъе воал Ахьмад. Малхбоалехьа дIахьежача электрически лампийг лотаелча санна хеталу. Сахула седкъа ба из. Iийкъе боргIалаш Iех. Сатасса доал. ХIанз мара ха теркалъяьяц Ахьмада. Миновсена кхераме хинна бийса дIайоалаш латт.

Цул тIехьагIа дукха ха яла лехьа Инаркъе чу-ара йоалаш, хи тIа йодаш, ший эшар деш лела Яндиева Миновси бIаргагора юртхоштa. ВIалла из ца могаш хиннай аьлча а саг тешаргвацар.

Медицински институт яьккхачул тIехьагIа, 1961 шера, вера. Хампиев Ахьмад МалгIабике болх бе. Цигга шин шера болх а бь, 1963 шера ший говзал лакхаякха Астраханерча клинически ординатуре деша вода Ахьмад. Профессора Халфена кулгал а деш, йистейоаккх цо ординатура. Цига а, алхха ший терапевта говзал шаръяь, кIоарпъяь ца Iеш, маьхе дола Iилман тохкамаш а даьд цо. Тайп - тайпарча медицински журналаш гIа кепа детт Ахьмада яздь балхаш. Къаьстта лоархIаме я «Дега лазараш тахкара керда метод» яха цун статья.

Бакъда, медицине дукха я хIанз а къонача лора ца йовза къайленаш. Уж гучаяха, караерзае гIерташ чIоагIа къахьег цо.

Ший хьакъал, ший низ-хьинар дарбаш хьаьналча балха дIалуш волча лора сий ду новкъосташа а. ДIадахача шера Ахьмад болх беш волча МалгIабика цхьоалагIча больница коммунисташа духхьашха партийни организаци вIашагIйоллача хана дуккха уйла е езаш хилазар секретарь хоржаш. Массане а, цхьан оазах оалаш санна, Хампиев Ахьмад харжа веза, аьнна аьлар.

...Ший кабинета чу лазарий историйка хьежаш вагIа Ахьмад. Бокъонца пурам дала дун кхелехьа сихъенна хьачуйоал сестра.

— Ахьмад, хала унахо ва хьога хьежаш, — йоах цо.

Кхы минута а гоа ца луш вода лор гIо эша унахо волча. ЛаьрхIа хьож Ахьмад цун хьалага. Ва а ва унахо кхераме хала. Тховсара а, хьогга Миновси хала хиннача бус санна, бIарг вIашка ца буллаш вагIа везаргвий-хьогI? ВагIа везаш хила тарлу. ХIаьта иштта даде, унахочунга фийла хьожаргволаш, цунна гIойле ергйолаш, цунна гIо де ховргдолаш ва Хампиев Ахьмад.

М. ЗАНГИЕВ.

ВАХАР ДУХЬА

Сантий письмош, матросий письмош... Мел чIоагIа гIадбуг цар гаьнна вахача воIагара хоам кхаьчараш! Даси наназ Iобешараш — берригаш а дIалаьрхIача — массехк мугI мара беце а, боча даьле деттлу дог, уйлано хьалхашка оттаву дагa мел латтарел кхоачарагIа вар, бийса яхача хана дагаухар. ДIаьха хилац уж письмош: могаш, маьрше ва, доллa хIама вIаштIехьа лел. Цунах а кховчамбу даси нанаси, тIаккха а сатийна, ираз долаш хет царна шоаш.

Шийх иштта лоацига хоамаш ухийт ший гаргарча нахага шоллагIча статьяй старшинас Дидигов Махьмада Iаьржача форда флотера. Наьсарен-Воззале. Массехказа деш уж Берснакъий Сулейманси Шимохий Адаси. Даь гIулакхаш дукха да — из керттера инженер ва Алханчуртски хин системе. ХIаьта цун сесаг, елаенна духьалйоагIа почтальон шийна бIаргагушшехьа а, мар волча хьед...

ДидигоагIар къаьстта а гIадбахар шоай воI Коммунистически парте членалла дIачуйицалга шоашта хайча. Из къонача моряка сийлехьа да. Махьмадах тешам бенначоа, цо дас шийна бaь хьехам дIайийцачоа тара да, аьнна хийтар Сулеймана.

Флотерча службана гарга белггалара вахара опыт йолаш вар цу хинна Дидигов, ханна зIамига ше вале а. Цхьан шерал ах шерал токарь волаш болх баьбар цо «Красный молот» яхача заводе, болхлой никъ чакхбаьккхабар, комсомоле вахавар. Цул тIехьагIа педагогически училища чакх а яьккха, хьехархо волаш шера болх баьб Долакха-Юрта. Ростовски гIишлой институте экзамен елар — из професси хержар цо ший вахара никъ паьрхIа. Институтера вахар форда тIа...

ХIанз вай мехкахо вовз еррига ча Краснознаменни Iаьржача форда флоте. Деналера гIулакх цунна карагIдаларах ховстаевеча хьисапе цIаваха ха елар цунна флота командующе. Комсомола Центральни Комитета Сийлен грамота еннай цунна.

Даькъа командира «Даьхен байракх» яхача флотски газета номер яйтай Грозне. Цу тIа дувц старшинайна Дидигов Махьмадаи Колесник Анатоленеи карагIдаьнна деналера гIулакх. Газето дийцад Крымарча дикагIа болча лораша Семенченко Любовь Григорьевна, Дидигови Колесники гIулакх деш болча подразделене болх беш хинна кхалсаг ца япийта гIерташ мел къахьийгад. Ялар кхерам болаш хиннай из — тIехкашкарча тIомарий болх сеца хиннаб цун. Специалисташа аьнигд цхьан хIаманга мара дог доалийла яц из лечара яккхар — унахцIенача сага тIум чуйоттилга.

КорабоагIаргбий валарен унахцIено йохаярен кхерам шийна тIа а оттабеш новкъост кIалхарваккхар духьа из хIама дергдола нахI Лораша лочкъадацар: операци чIоагIа хала я, дика дар ца хила тарлу... ХIаьта а, цу гIулакха майрра оарцагIбовла кийча хилар итташ моряхаш, низ бола кагий нах. Цар къонахчало, сагало, шоай са дIадала кийча хиларо лорий дегаш тохадалийтар. Бокъонца тоххамбеш лораш чакхбаьнначул тIехьагIа хьахержар ши донор вар — Колесники Дидигови, эрсек гIалгIан. Операци кхычарначул дикагIа царна лоалургхилар соцадир.

Добровольцаш клинике дIабахар, хIаьта частера цар доттагIий сахьувзадеш, набара бIарг вIашка ца буллаш бар. Доккха са даккханзар цар кхалсаг — шин бера нана — лечара яьккхалга шовшта хайначул тIехьагIа мара.

Цхьа ха яьннача гIолла моряхаш подразделене юхабаьккхар. Уж вежараша санна мархIа бехкар новкъосташа, цар кулгаш лувцар. Матросски клубе гулбелар флоте гIулакх деш барел совнагIа, болхлой а городе баха нах а. БIу ца къожабеча наха совгIаташ делар: бархата чайтонгаш а иштта... меза бешкинг а...

Шийна бIаргадайначоа мара ховргдац, из деналера гIулакх дIахеза вай мехкахочун да-нана а из мел вовзар а мел чIоагIа дог тохаденна бар. ХIаьта нанна, Шимохий Адийна дагадехар ший воI бер хинна шераш. Тешаме, денал долаш, нахаца дог дика долаш кхувш воагIар из. Цкъа кIоаргача ларма чу а ваха лозавир из, цхьабакъда, ше бахьан долаш сага бохам ца бар духьа къайладихьар цо из. Ший дегIа тIа мел хинна човнаш йийрзачул тIехьагIа мара дувцанзар цо из. ДоккхагIа а низ болашагIа а долча бераша чувхавеча кIаьнка тIаэтта га а даьккхар цкъа. Дукха а ма хиннадий ужжаморгаш-м.

Юха а теркалде дог доагIа «Даьхен байракх» яхача газета тIа яздаьр. Цу тIа мукъах старшинах Дидиговх дукхаза яздаь хиндар журналисташа. Ше язъяьча корреспонденце тIа капитана-лейтенанта Н. Зубкова цкъа дийцар матрос Черкасский Николай Махьмада миштa кIалхарваьккхар.

...Чоалханера прибор а йолаш вахте латташ хиннав Черкасский. КIезиг-кIезига хьовзаеш хьахьовзае езаш йола вентиль цIаьхха, бокъонаш теркал ца а еш, сихха хьахьовзаьй цо. Прибора тIаьск оага а денна, шкала тIа гIолла лайжа, цIе тIадам латтачахьа дIадежад. ЦIера ала иккхаб! Юха а иккха корта лаьцаб Черкасске боадонои етIача шокарои саккетам чура ваьккхар из. Из ха яр старшина оарцагIваьннар а. Дидигова цу сахьате прибор дIайоайир, кара лаьца Черкасский а волаш коаюкъе ваьлар из. Чил хиннаяр цунна тIерча барзкъех, кIурзо Iаьржъяьча цун юхьмарех хIама къоасталацар кIоарггачара хьакъеда ши бIарг мара.

Больнице уллача ший новкъоста тIехьа ухар Махьмад. Белггала верзаргволга Геннадена дег чу доссаде гIертар из, шийна ала мел ховш долча хозача дешашца цун дог ураваттадора цо.

Iаьржача форда флоте гIулакх деш ва вай мехкахо. Цо ладувгI Сийлахь - боккха Дай - мехка тIом лаьттача шерашка моряхашта карагIдийначa деналерча гIулакхех ветеранаша дувцачунга, фордахочун дог яхар фий ховш ва из. Иззаморгаш ба тIем тIа сийле яьккхарий, деналца дерригача дуненна хьокхам гойтарий, миччa хана а денал гойта кийча барий гIулакхаш сийленца хьалдоаттаде могаргдараш.

ГIулакх деш ва моряк... ЦIавоагIаргва деналах чIоагIвенна, къонахчал дола саг а хинна.

Я. КАРЦЕВ.

СУРТА ТIА: Матрос А. КОЛЕСНИКИ шоллагIча статьяй старшина М. ДИДИГОВИ.

[«Грозненский рабочий» яха газет 1966 ш. 12 март].

СПОРТСМЕН, КЪАХЬЕГАМХО

ГIийло лакхача дегIара зIамига саг. Иштта вар Матиев Мухарбик 1958-ча шера гурахьа стадионе тренировка е ухача хана. ХIаьта хIанз вовзаргвоацаш хувцавеннав из. Лакхача, ондача дегIара, беррига низ укханга ба-кх аьнна хеталургдолаш ва из хIанз. ЦхьоалагIча разряда спортсмен ва Мухарбик. Бедарг санна мара хетац цунна шиъ килограмм дозал дола диск ше дIакхоссача хана. Денгара-денга дикагIа йовз цунна спорта техника. Цхьабакъда, из дерригa цу сахьате хьахинна дац. Массехк эзараш тоннаш еза штангаш хьалъийе йийзар, дукха кхахьийгар дIа-хьа верзар нийса хургдолаш. Зехьа доввзар цо хьийга къа а. Республика чемпион а, цул совгIа юрташкарча спортсменашта юкъе Россе «чемпион» а ва Матиев.

Дукха ха дIалоац Мухарбика еча тренировкаша. Цхьабакъда, цо новкъарле яц цунна болх бе а деша а. Грознерча кога гIирс беча фабрике закройщик ва из. Ший болх дукха безаш а бовзаш а ва Мухарбик. Дика къахьегарца даим белгалвоах из фабрика кулгалхоша. ЙоагIаш еннай цунна коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи а. «Тхе турпал» — иштта оал цох цунца цхьана къахьегараша.

ХIанз хала денош да Мухарбика вахарцара дараш. ХIана аьлча сайрийнарча юкъерча школе дийша йистевоалаш паччахьалкхен экзаменаш дIаяла еза, цул тIехьагIа лакхехьерча дешера заведене деша ваха уйла а я. ХIаьта из дерригa дIадаьлча кастта Ленинграде хургйолча яхьага дика кийчвала а веза. Цудухьа ва из хIанз цахаддаш тренировкаш еш.

Дика толам балба хьа Мухарбик цига а!

Г. КОСЕНКОВ.

ХЬАЖАРГА КИЙЧЛУ

Укх деношка Шелковской района Каргалински культура ЦIагIа юрташкарча художественни самодеятельноста коллективай хьажар хилар. Шоай говзалаш хьахьокхаш хилар Дубовски, Гребенски, Сары-Суйски, Старогладковски культура Щеной самодеятельни артисташ.

Тайп-тайпарен сакъердамен яр цар кийчдаьча концертий программаш, царца дар Советски, доазол дехьарчеи композиторий иллеш, халкъа халхараш, тайп-тайпара дешараш. Массане а боккхача безамца тIанийцар уж. Царна юкъера къаьстта белгалъяьлар Каргалински культура Щен художественни самодеятельноста коллектив. Из да культура Щен директора нов. В. Ф. Башковаси художественни кулгалхочо нов. В. М. Михальченкоси цу гIулакха дика терко яь хилар бахьан долаш.

К. КОТОВА.

Империалисташа Африке лелабу тийшаболх

Укх тIеххьарча массехк бетта Конго (Леопольдвиль), Дагомее, Центральноафрикански республике, Верхни Вольте, Нигере, Гане хиннача тIема перевороташа хьахьокх, африкански континентера гIулакхаш кхохкаденна хилар, реакционнии прогрессивнии низашта юкъера къовсам чIоагIбенна хилар. Цу перевороташа хьахьокх империалистически державаш Африкера шоай доали тийша балхаши чIоагIде гIерташ хилар.

Африкера дIабаха безам бац империалистий. ДIахо а цунах шоай капиталаш дIухийтача сфера санна, бедала материалаш духхьювлача дIаьхийча хьастех санна, шоай промышленносто хьаяь хIамаш дIайохкача рынках санна пайда эца безам болаш ба уж. Африкански рузкъашта эксплуатаци еча лоаца дакъа бахьан долаш империалисташта юкъе латта къовсам лаьгIлуш беце а, уж вIашагIтох цар массане а лерхIар цаI хиларо — капиталистически боацача новкъа африкански мехкаш дегIа ца ухийтилгеи цу континента мехкаш даиман а дунен капиталистически боахамах дIахоттилгеи. Цу даькъе дикка белгалдоалаш да «Уолл-стрит джорнэл» яхача газето, Америка доал деча гIозарий рупоро дувцар. «ВIашагIкхийттача Штатий, — яздора цо, — паргIатача дунен лидер а дунен тIа эггара дукхагIа доазол дехьа капитал ухийтар а хиларах тарра, массанечул а дукхагIа дов тарлу, нагахьа санна Африка керда паччахьалкхенаш шоай экономика дегIайоалаяра гIулакха хьдла социалистически наькъа тIа отте».

Тахан, дуккха а дукхагIа дола африкански мехкаш политически шоай лоIам тIа даьннача хана, шоаш лерхIар кхоачашдар духьа шоай лоIаме йолча паччахьалкхенашта духьаларча тийшача балхий къайлагIара методаш ца лелайича балац империалисташ. Из тайпа политика лелаяра империалисташта новкъостал ду дуккхача хьалаша.

Эггара хьалха ала дезаш да, Африкерча шоай лоIамерча мехкий экономикера кхыча мехкий капитала позицеш хьалхагIа а санна чIоагIа хилар. Масала, Африкера Англе капиталовложенеш 5 млрд. доллар я, Франце — 4,8 млрд. доллар, Бельге — 2 млрд. доллар. ШоллагIа дунен тIом дIабаьнначул тIехьагIа американски капитала позицеш кхы а дукхагIа шоръеннай. Уж хIанз дIайохийт миллиард доллар совгIа. Укх тIеххьарча шерашка кIиръяь Африке ухийт малхбузенгермански капитал. ФРГ капиталовложеней ахча хIанз укх сахьата дукха дац — 100 млн. доллар, — цхьабакъда, цун экспанси африкански халкъашта тIа-тIа дукхагIа кхерам тIаоттабеш я. Кхыча мехкий капиталовложенеш Африке дукха хилара маIан да империалистий цига шоай доалахьа а йолаш шоай гIулакхерча наькха йоккха штат а йолаш йола фабрикаш, заводаш, рудникаш, плантацеш хилар. Империалисташа африкански мехкашта духьала леладеча тийшача балхашка лоархIамегIарча чIоагIаленех цаI я уж предприятеши цар персонали.

КIезигача лоархIамера гIулакх дац империалисташ шоаш оттабаьрех — Африкерча дуккхача шоай лоIамерча мехкий административни аппарате хIанзалца лоархIамера позицеш дIалийца болча метрополешкара баьнинарех шоашта чIоагIале а яь лелаш хилар а. Официальни данеех, Сенегале паччахьалкхен гIулакха тIа ва 2 эзар совгIа инострaнец. Масала, французаша доккхал ду французски дешара заведенеш чакх а яьха Африка мехкашка болх беш 12 министр, шовзткъеи итт профект, дуккха посолаш хиларах. Кене гражданскн гIулакхех лоархIамерча постaш тIа ва кIай цIока дарех 1500 саг, хIаьта царна алапеш телар английски правительство я. Цу тайпарча неоколониалистоки тактиках гаьннара деча кулгаца чакхдоахача империализмо оттабаьрий гIулакхий новкъосталца чакхйоаха «телеуправляеми дипломати» оал Африка прогрессивни деятелаша. Ший лоIамерча Африкана низ тIахьоча хана империалисташта гIо-новкъостал кородоагIа реакционни феодальни элементашта юкъереи компрадорски буржуазегахьареи. Юххера а, ала дезаш да, малхбузехьарча державаша африкански мехкашта качъехкача, тIема союзаш санна йолча, цу мехкий чурча гIулакхашта юкъегIертара инструментех. ХIанз империалистически мехкашца цу тайпара союзаш я 14 африкански мехка: Ливе Англеца, Либере США-ца, хьалха французски хиннача 12 колоне Францеца. Военни соглашенеша империалисташта бокъо лу цу мехкашка тIема базаш лоаттае а керда яраш яхка а.

Империалисташа Африке леладеча тийшача балхий арсенала юкъейоагIа массе тайпа средстваш: шпионаж лелаяр, рузкъанца нах эцар, политически деятелаш боабар, шоашта гоама дола политически Iаьдалаш дIадаха кIийленаш яр. Уж зуламера гIулакхаш леладеш я США Центральни разведывательни управлени, машара корпус оалаш яр, «кхы тайпа мораль чуйоссаяр» яха организаци, тайп-тайпара филантропически фондаш. «Спарк» яхача Гански газето 1965 шера октябрь бетта яздора: «Официальни доацаш даьча лоархIамаша хьахьокх, хIанз Гане 500 гаргга США агент хилар. Царех дукхагIбараш къилбаседехьарча районашка болх беш ба. Дукха агенташ моттигера хауса мотт Iомабеш а Ганерча лакхерча дешара заведенешка чIоагIа шоай гIулакхаш чакхдоахаш а ба. Вашингтоно Африка тайпарча мехкашка миссеш ухийташ йола «Кхы тайпа мораль чуйоссаяр» оала организаци я а яхаш ЦРУ агенташи американски хьисаперча вахара пропагандисташи лел. «Кхы тайпа мораль чуйоссаяр» яхача организаце агенташа къаман кортамукъален болама активистий цIерий спискаш увттаю, уж нах болча цIагIа чуух, уж кхерабе е рузкъах эца гIерт.

Шоай Iалаьмате дукхача организацешка гIолла Африке из тайпа болх лелабу кхыча империалистически державаша а.

Империалисташа Африке лелабеча тийшача балха керттера дакъа да цар шерра йолаяь идеологически наступлени. Цу тайпарча наступлене лерхIар дегIаухача мехкий халкъаш шоай мехкаш дегIаахара керда наькъаш леха гIертаргдоацаш юхасовцаделга, «капиталистически наькъаца дегIаахар гIойленагIа хиларах» уж тешаделга. Антикоммунизма лозунгаца еш я из харц пропаганда а. Империализма идейни герз леладераша доацараш доаржалу социализмах коммунизмахи, геттара харцахьа доах социалистически мехкий политико лерхIар. Из бIеха болх беш я «Америка оаз», США информационни агентство, тайп-тайпара филантропически фондаш, дуккха «культурни центраш», и. кх. дI. Масала, Рокфеллера фонда миссеш массехказа Африка мехкашка яха хиннай цу континенте капиталовложенеш дIаяхийта торо лахар духьа. ХIаьта Форда фондо 1965 шера Африке вIашагIйехкар «Викалех латта правительствои къаман прогресси» яхаш тема а йолаш йола семинараш. Цу семинарашка мамогга дIахьерчаеш яр кхыча мехкий частни капиталовложенеш ца хуле прогресс хила йиш яц африкански экономика дегIайоалаеча яха идея.

Цул совгIа, африкански мехкашка бахача наха идеологически воздействи ю империалисташа Африка мехкашкарча шоай кепа йоазон органашка гIолла. Масала, Рой Томсон яхача английски газетин магната доалахьа я тайп-тайпара 34 газети журнали кепа детташ а Кене, Танзане, Уганде, Замбе, Малазе, Къулбехьен Родезе уж дIадоаржадеш а йолча «Ист Африкэн мьюс пейперс милитед» яхача компане акцей контрольни пакет. Империалисташа Африке леладеча тийшача балхашта чIоагIа аьттув болаш лоархI болхлой болам вIашагIбаккхар. Из декхар кхоачашду цар паргIатача профсоюзий Дунен халкъашта юкъера конфедераци (МКСП) оалаш йолчунга гIолла. МКСП-ас лерхIар — малхбузехьарча державаша африкански профсоюзашта тIахьожам лоаттабелга Iалашдари Африкера Iалаьмате доккхий тIехнайдаш дахара кхыча мехкий капиталисташта царга новкъостал дайтари. МКСП-ас африкански мехкашка профсоюзни школаш екх, профсоюзий деятелаш рузкъах ийбу, уж доазол дехьа ухилга вIаштIехьдоакх, и. кх. дI.

Вайна ма гарра, Африке тийша балхаш леладара кIезига торонаш йолаш бац империалисташ. Алхха соахка империализма Iуй кулгах велар премьер-министр Бурунди, Конго (Браззавиль) воккха кхоъ общественни деятель, Кене общественни деятель Пио Пинто. Президент Ньерере дIаваккха аьнна американцаша вIашагIъелла кIийле гучаяьккхар Танзане. Цу тIеххьа ноябрь бетта Гане гучаяьккхар малхбузехьенна товш йола режим цига оттаяр духьа яь кIийле. Следстви йолаеннача хана гучадаьккхар, кIийленаш еча дакъа лоацаш хинцараштa ахчаш тийннараш малхбузенгермански промышленникаш хилар. Цу бетта дар Секу Туре керте латта Гвинея правительство дIа а яьккха, Гвинее малхбузехьенна товш йола режим оттае французски империалисташ гIертар а. Иштта яь из кIийле гучаяьккхар Гвинейски халкъ фийла хилар бахьан долаш.

1965 шера ноябрь бетта тIема переворот хилар Конго (Леопольдвиль) инарал Мобуту Iаьдала керте а отташ. Цул тIехьагIа дукха ха яллехьа Дагомее, Центральноафрикански республике, Верхни Вольте яь тIема перевороташ коррупцеи бюрократически паччахьалкхен аппаратацеи къовсам лоаттабара янза яргйолаш яцар яьхад Iаьдала керте эттача эскара кулгалхоша. Цу мехкашкара событеш дегIа миштa ухаргья дIахо йодача хано хьахьокхаргда. Цхьабакъда, империалистически державаша цу событешта еш йола влияни теркал ца йича йиш яц. Масала, кIиранна цкъазза арадувлача «Жен Африк» яхача газето духхьал хьайоахар Центральноафрикански республике хиннача событешка дакъа лоацаш кхыча мехкий монополеш хиннай.

Гане хинна переворот малагIа тайпа я ховргда Iаьдал шоай бе ма деннте а эскара кулгалхоша чакхдаха аьнна дIакхайкадаьча гIулакхашка хьежача. «Къаман кортамукъален» председатела инарала Джозеф Анкаа аьлар, цхьайола паччахьалкхен корпорацеш частни сектора дIакаралургья, юкъмоттигерча массехк проектах кхоачамбеш хургба паччахьалкхено лоаттабу тIахьожам. «Къаман кортамукъален совет», — аьлар цо, — «цхьаккха тайпа национализаци яра планаш кийчъеш яц». «Къаман экономика духьа, — дух тIа воаккхаш йоахар инарала, — унахцIена конкуренци могаеш хургья», вешта аьлча хьаллоацаргья частнокапиталистически элементаш. Ганай военни режимо США-тара финансови новкъостал дийхад.

«Гане хинна переворот, — язду «Дейли уоркер» яхача газета тIа воккхача английски публициста Идрис Кокса, — Африке еча империалистически контрнаступлене цхьа дакъа да». Тайп-тайпарча формехьа лесташ хьаена из наступлени, йоах Кокса, Гана ший лоIаме ялар дIакхайкадаьча дийнахьа денз йолаенай. Англереи кхыча мехкашкареи беча экономически низа нийсса къайлагIара болх беш хиннаб Ганай правительство дIаяккхар духьа. Ве аьнна пхезза кIийле яьяр президента Нкрумана. Цу тайппара, Гане тIема переворот хилар цун чухьара гIулакх вIалла а дац. Из караийцад Англе, США, Малхбузен Германе доал деча гIозараша.

Ший лоIаме дегIаахара никъ хержача Конго (Браззавиль) республикана духьала гизгий маза беш санна шоаш леладу тийша балхаш дуташ бац империалисташ. Сатем хургбоаца хьалаш лоаттаду цун доазонашка, республика фецара доазонаш каст-каста телхаду кхыча мехкий военни самолеташа. А. Массамба-Деба керте латта республика революционни правительство дIаяккхара уттаечa американо-бельгийски планах дола хоамаш арадувл малхбузехьарча кепа йоазон тIа. Халкъо тIера дIакхесса шоай лай аббат Фюльбер Юлу юха а президентски гIанда тIа хоаве безам болаш ба империалисташ. Из план кхоачашъяра эггара хьалха чакхдоаккха гIулакх лаьрхIа империалисташа Фюльбер Юлуна новкъостал дир набахтара вада а Леопольдвиле дIа лачкъа а. КIиранна цкъазза арадувлача тунисски «Жен Африко» яздаьд, Ф. Юлу набахтара водилга вIаштIехьдаьккхад американски разведко, яхаш.

Империалистически державаша леладу тийша балхаш бахьан долаш да иштта правительствана духьала яь хинна кIийле гучаяьккхача Угандера хьал укх тIеххьарча деношка кхохкадалар. Президент Э. Мутесу керте а волаш кIийле яьрий безам хиннаб кхыча мехкий бIунаш Уганде чудоаладе а цар новкъосталца переворот е а. Цхьабакъда, цар бIеха тийша болх гучабаьккхар. Премьер-министра Мильтон Оботе хIанзалца хинна конституци дIа а даьккха, дерригa Iаьдал ший бе деллар. Министраш — кIийле еча юкъе хиннараш лийца чубехкар.

Африке кIийленаши перевороташи еча дакъа лоацаш империалистически державаш хиларо хьахьокх африкански мехкаш социально-экономически хувцамаш дергдолча новкъа дегIа ца ахийта а шоаш яхар дергдола реакционни Iаьдалаш цига оттаде а безам болаш бола империалисташ кхы а чIоагIагIа оарцагIбаьнна хилар. Цхьабакъда, событеш дегIаахар тIехьашкахьа юхалостаделга цхьаннена а диллaдац. Африка халкъашта шоашта юкъера низаш корадоагIаргда чухьара а арахьара а тIагIертача реакцена духьалъоттара.

Д. КАСАТКИН. (ТАСС).

ВОЛЕЙБОЛ

Истеяьннай СССР-а чемпионата цхьоалагIча круга волейболисташта юкъе хьалхара моттиг яккхара хинна яхь. Из яхь дIахьош хилар «А» классе чуйоагIа маIача наьха командаш. Цу яхье цIаккха а кот ца йоалаш яр вай Грозненски «Спартак» юххера Московски «Буревестникацеи» Харьковски «Буревестникацеи» лайзар из. Цига а балланзар толам. Шоззе а счет 0:3 йолаш ийшар вай волейболисташ. ХIанз шийттлагIча моттиге ба.

Ала дезаш да, вай команда халача хьале йолга. Нагахьа санна чемпионата шоллагIча круге йиъ очко мукъа цар ца йоаккхе СССР-а чемпионий дошо медаль къувсачарна юкъе хургьяц из. Цудухьа берригa низ тIабахийта кийчбала беза уж хургйолча яхьага.

О. НИКОЛАЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Щеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктохкама секретара — 2-45-48; партийна вахарен, промышленнин, юртбоахамен, культуран, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05099, Заказ № 1355.